

Posiedzenia Komisji Naukowych PAU w 2020 roku¹

KOMISJE WYDZIAŁOWE

WYDZIAŁ I FILOLOGICZNY

Komisja Filologii Klasycznej PAU

- 21.01** – prof. dr hab. Albert Gorzkowski, *Insolubile aenigma? Nieporozumienia wokół przypowieści o niegodziwym rządcy (Łk 16,1–13)*
- 18.02** – prof. dr hab. Stanisław Stabryła, *Inspiracje antyczne w poezji Kazimierza Wierzyńskiego (w 50. rocznicę śmierci) – część druga*
- 17.11** – dr Michał Czerenkiewicz, *Obraz świata w utworze „Satyrus rudis” z 1658 roku*
- 15.12** – ks. prof. dr hab. Arkadiusz Baron, *Wykorzystanie platońskiego ΟΜΟΙΩΣΙΣ ΘΕΩ ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΥΝΑΤΟΝ (Teajtet 176b) od Platona do Grzegorza z Nyssy*

Komisja Neofilologiczna PAU

- 15.01** – prof. dr hab. Barbara Sosień, *Między teorią, poezją gestu i techniką ruchu: Rudolf Laban (1879–1958)*

Rudolf Jean-Baptiste Attila Laban de Váraliá [von Laban] to jedno z największych nazwisk w historii tańca współczesnego. Tancerz, choreograf, teoretyk ruchu tanecznego; zafascynowany naukami matematycznymi muzyk, pedagog, producent i dyrektor teatralny, malarz, karykaturzysta... Przede wszystkim – reformator tańca, teoretyk fenomenu tańca, twórca choreologii oraz kinetografii, tj. oryginalnego systemu zapisu ruchu tanecznego, zwanego „labanotacją”. Aktywność twórcza Labana i jego idee kształtują się

¹ W roku 2020 posiedzeń nie organizowały Komisje: Etyki Komunikacji i Wschodnioeuropejska.

w momencie rozkwitu różnych europejskich awangard, wielkich i małych, dotyczących wielu dziedzin. W latach 20. XX w. założył w Monachium szkołę Tanz-Ton-Wort (Taniec-Dźwięk-Słowo): rozpoczął walkę o podniesienie rangi tańca jako ważnej dziedziny sztuki, o uwolnienie go od dominacji muzyki i klasycznej tradycji baletowej. Dla Labana taniec to zjawisko równie ważne jak kwestie ekspresjonizmu, dadaizmu, surrealizmu, jak psychologia głębi, wegetarianizm, nudyzm (znajdzie dla niego miejsce w tańcu...), ale także ideologie: pacyfizm, chrześcijański socjalizm, początkujący feminizm, poszukiwanie życia zgodnego z rytmem przyrody itd.

Laban postrzegał ruch ciała jako ognisko wszystkich jego składników: rytmu, drgania, pulsowania, napięcia i odprężenia, przyciągania i odpychania, stabilności i mobilności, krążenia i ruchów wahadłowych. Stabilność uznawał za iluzję, skoro wszystko cechuje zmienność. Tę „pankinetyczną” ideę konsekwentnie rozwijał, co uwidoczniają jego liczne teksty, publikowane najpierw w języku niemieckim, następnie angielskim, od pierwszej znanej obszernej publikacji *Świat tancerza. Pięć kręgów idei (Die Welt des Tänzers. Fünf Gedanken reigen, 1920)*.

Wedle Labana ciało ludzkie należy całkowicie do świata przyrody, a to ze względu na podobieństwa w strukturze i organizacji wszystkich istot żywych. Życie jest pulsowaniem; jego fundament to zmienność, motoryka, mobilność ciała, które zdaniem Labana rozwija się według określonych wzorców. Swoim ideom, lub raczej wizjom i doświadczeniom, Laban postanowił nadać profil naukowy, sformułować teorię dotyczącą samej istoty zjawiska ruchu ciała tańczącego. Wynika to z przekonania i pragnienia, by taniec mógł aspirować do rangi ważnej dziedziny artystycznej i tym samym znaleźć się w orbicie sztuki wysokiej. Podejmuje się więc wyjaśnienia – jak to określa – „złożonej heterogeniczności ciała”.

Dla Labana pojęcie ciała to objętość plus ciężar. Punktem wyjścia jego poglądów na temat istoty ruchu jest analiza sposobu, w jaki ciężar się przemieszcza, oraz badanie mechanizmów, które rządzą ciałem w momencie, gdy wpada ono w określony rytm. Otóż, ruch ciała według Labana jest autonomiczny w tym sensie, że nie stanowi wartości dołączonej do mechanizmu cielesnego, albowiem ciało samo w sobie jest ruchem. Co istotne, według Labana, podobnie jak w wieku XX w koncepcjach Gilles’a Deleuze’a, myśliciela postmodernistycznego, taniec nie wyraża uczuć, lecz stanowi efekt wysiłku, który wprawia ciało w określony ruch. Notabene, w pracy *Logika sensu* (2011; *Logique du sens, 1969*) Deleuze używa zwrotu „aktor-tancerz”.

W teorii Labanowskiej o istocie ruchu decydują cztery podstawowe czynniki: ciało, wysiłek, kształt, przestrzeń. Laban wprowadza do swojej teorii jedno z fundamentalnych pojęć: wysiłek. Definiuje go jako „wewnętrzne

impulsy, z których rodzi się ruch”. Termin ten funkcjonuje często w zbitce wysiłek/kształt – w znaczeniu podwójnym: to, co dostrzegalne z zewnątrz: kontur, forma, i to, co wewnątrz: emocje. Laban buduje swój model teoretyczny uwzględniając wszystkie możliwe konfiguracje ruchu. Z modelu tego wyłania się koncept kinesfery, obejmującej wszelkie wyobrażalne wydarzenia motoryczne. W istocie *Teoria Ruchu Labana*, czyli *Labanowska Analiza Ruchu* (1928) to przede wszystkim system służący do obserwacji, opisu i notacji ruchu. Dostarcza słownictwa i konceptualnych ram do badań sposobu rozumienia materialności czasu, przestrzeni i ciała.

Kinetografia Labanowska, czyli notacja partytury tanecznej, zapisuje przebieg ruchu całego ciała, które tańczy: jego trójwymiarowość, trwanie w czasie, miejsce zajmowane w przestrzeni, płynność ruchu. Założenia tej kinetografii, ustalone po wieloletnich badaniach, Laban zebrał i opublikował w całości dopiero w 1956 roku, w pracy *Principles of Dance and Movement Notation*.

Tak zwana Labanotacja zawiera niewielką liczbę znaków, ale znaków możliwych do zestawiania w wielu kombinacjach. Celem jej stwórcy było umożliwienie zapisu absolutnie każdego rodzaju ruchu, włączając w to tańce historyczne, etniczne, artystyczne, a nawet codzienną aktywność ruchową człowieka. Laban zdefiniował i nazwał ponad 80 ruchów i ich kombinacji; w ruchu poszukiwał harmonii, możliwej do przedstawienia graficznego. Analiza ruchu poprzez 4 pryzmaty: ciało, wysiłek, kształt i przestrzeń, prowadzić miała do uzyskania harmonijnego obrazu ruchu ciała i odpowiadać na pytania: gdzie w ciele jest inicjowany ruch?; jak rozprzestrzenia się on na całe ciało?; jakie uczucia i emocje wiążą się z danym ruchem?; jaka jest ich tekstura?; jakie kształty przybiera ciało?; jak się zmienia, także w stosunku do otaczającej przestrzeni?; co powoduje zmianę?

Laban eksperymentuje z przestrzenią: analizuje zakres ruchu człowieka wpisując go w struktury krystaliczne i bryły platońskie (czworościan, sześciąt, ośmiościan, dwunastościan, dwudziestościan). W końcu decyduje, że dwudziestościan obudowany wokół sylwetki tancerza najpełniej opisuje wszelkie możliwe położenia ciała w przestrzeni. W dydaktyce tanecznej system ten – aczkolwiek nieprosty, podobnie jak labanotacja – stosowany jest do dnia dzisiejszego.

Znaczenie wpływu idei Labana można porównać do roli, jaką odegrały na początku i w I. połowie XX wieku muzyczne koncepcje Artura Honeggera, a zwłaszcza Arnolda Schönberga, oraz malarskie Wassilija Kandinskiego. Podobnie jak dla Labana, dla Kandinskiego prawdziwa sztuka powstaje wówczas, kiedy artysta tworzy pod wpływem „konieczności wewnętrznej”, a jego dzieło – taniec, malarstwo – stanowi ekspresję wielkich, ukrytych emocji, lub zgoła „sił mistycznych”. Każda forma gestu tanecznego, podobnie

jak każdy kształt i kolor, to „uzewnętrznianie treści wewnętrznych” – jak to nierzadko formułowano w tekstach krytycznych. Być może z tego procesu – między innymi – rodzą się abstrakcje bliskie formom geometrycznym: kwadrat, koło, romb, wielokąt itd. Tak pisze Wassily Kandinski w *Esejach o sztuce i artystach (Über das Geistige in der Kunst, 1912)*. Ale mógłby tak pisać Laban.

W jego tekstach teoretycznych i w praktyce choreologicznej/choreograficznej można bez trudu odnaleźć zapowiedź wielu innowacyjnych zmian, jakich dokonać miał nie tylko potężny nurt modernistyczny, lecz także epoka myśli postmodernistycznej. Możliwość dialogu tej myśli i wizyjnych koncepcji Labana dostrzega m.in. Estelle Jacoby, współczesna francuska badaczka. Problem ten rozwija w swoim studium *Penser la danse avec Deleuze (Myśleć o tańcu wraz z Deleuzem, 2002)*.

17.12 – prof. dr hab. Ewa Łukaszyk „Nie tańczę w miejscu, ja tańczę miejsce”. Człowieczeństwo na krawędzi kondycji kulturowej

Centralnym pytaniem, postawionym w referacie, jest relacja między pojęciami kultury i człowieczeństwa. Wpisuje się ono w humanistykę zmierzającą do tworzenia epistemologii niewiedzy, deflacji i odpamiętywania. Aby odpowiedzieć na pytanie o człowieczeństwo pozbawione swojej kulturowej otoczki, przedstawiono tu eksperymenty japońskiego tancerza Mina Tanaki. Wspólnym punktem zainteresowań tancerza i postmodernistycznego filozofa Félix Guattariego, z zawodu lekarza psychiatry, było szaleństwo.

Min Tanaka stworzył minimalistyczną formułę choreograficzną określoną mianem *Shintai kisho*, opartą na metaforze atmosferycznej: ciało ludzkie miało stać się formą stanu pogody, wypadkową chaotycznych oddziaływań otoczenia. Komplementarnym elementem, będącym również znakiem zanurzenia człowieka w continuum bytów, miała stać się uprawa ogrodowa, traktowana przez Tanakę jako coś równie ważnego jak taniec. Zbliżając się zarówno do szaleństwa (przez performance zorganizowany w klinice psychiatrycznej La Borde), jak też do świata naturalnego, tancerz próbuje dokonać transgresji kulturowych granic.

Spotkanie z tym, co leży poza kulturą, rozgrywa się także podczas tańca starca – siedemdziesięcioletniego już Tanaki – w ogrodzie szintoistycznej świątyni Koshikiwa w 2015 roku. Starość, wnosząca nieunikniony rozpad wyróżniających człowieka władz umysłowych, będących źródłem i siedliskiem kultury, nie jest tragedią. Wręcz przeciwnie, sprzyja zbliżeniu do innych elementów świata, pozornie niesprowadzalnych do typowo ludzkiego, kulturowego sposobu bytowania, takich jak skała, a nawet skała. Ponad Guattariańskim *phylum*, czyli typem fizjologicznej organizacji, człowiek wyzbywający się swojej kulturowości szuka zbliżenia z rośliną, jej rozkrzewianiem

się w przestrzeni, warunkowanym przez fotosyntetyczną wymianę gazową. Również skała wypełnia swoistą lukę kulturowego przekazu, stwarzając wzorzec nie-życia.

Tańcząc, Tanaka próbuje stworzyć przekaz mieszczący się poza granicami językowej ekspresji, wkracza w to, co niewysłowione. Odrzucając kulturowy przekaz, podejmując wyzwanie kulturowej transgresji, przyjmując własne, przepojone kulturą człowieczeństwo za punkt oporu do przełamania, Tanaka pracuje nad odbudową jedności z wszechrzeczą, jaką zniweczyła kultura jako wyróżniająca człowieka strategia defensywy wobec otaczającego go świata.

Komisja Kultury Słowian PAU

- 17.01** – dr Bartłomiej Brażkiewicz, *Decyzyjna niedyspozycja. Niektóre oblicza relatywizmu w najnowszej prozie rosyjskiej*
- 6.03** – dr hab. Janusz Smołucha prof. AIK, *XVI-wieczne początki Panslawizmu. Papieski dyplomata (1593–1598) Aleksander Komulowicz i jego działalność na rzecz zjednoczenia wszystkich Słowian wokół idei wojny z Turcją*
- 23.10** – prof. dr hab. Lech Miodyński, *Spoleczno-kulturowe zaplecze ideologii socjalizmu w Czarnogórze*
- 20.11** – dr hab. Jan Stradomski prof. UJ, *Idea unii kościelnej i/czy jedności Kościoła? O polisemantyczności dyskursu w polsko-ruskiej polemice religijnej w dawnej Rzeczypospolitej (2. poł. XVI–pocz. XVIII w.)*
- 18.12** – prof. dr hab. Marek Melnyk, *Idea pojednania polsko-ukraińskiego. Deklaracje, rytuały, symbole*

Komisja Historii Sztuki PAU

- 9.01** – dr hab. Marek Walczak, *Między historią a fantazją. Nekropolia królewska w katedrze na Wawelu w początkach wieku XX*
- 20.02** – prof. dr hab. Marcin Fabiański, *Nagrobek biskupa Jana Konarskiego w katedrze na Wawelu*
- 15.10** – prof. dr hab. Piotr Krasny, dr hab. Michał Kurzej, *Karol Boromeusz i duchowni z jego kręgu wobec dziedzictwa sztuki sakralnej. Przyczynek do badań nad tendencjami retrospektywnymi w sztuce potrydenckiej*
- 12.11** – prof. dr hab. Wojciech Bałus, *Witraż a odkrycie baroku na przełomie XIX i XX wieku*
- 10.12** – dr Mateusz Grzęda, *Tryptyk króla Jana Olbrachta z kaplicy Bożego Ciała przy katedrze krakowskiej na Wawelu*

WYDZIAŁ II HISTORYCZNO-FILOZOFICZNY

Komisja Środkowoeuropejska PAU

- 21.01** – prof. dr hab. Jan Rydel, *„Śmiertelnie poważne przekonanie dwudziestomilionowego narodu”*. Końcowy raport niemieckiego wywiadu o polskim ruchu oporu (marzec 1945)
- 18.02** – dr Paweł Skorut, *Nawiązania do Konstytucji RP z 17 marca 1921 roku w projektach konstytucyjnych RP z lat 90. XX wieku*
- 15.12** – prof. dr hab. Roman Kochnowski, *Franciszek Józef jako monarcha środkowoeuropejski*

Komisja Prawnicza PAU

- 13.01** – prof. dr hab. Stanisław Biernat, *Polskie sprawy przed Trybunałem w Luksemburgu*
- 2.03** – dr hab. Andrzej Grabowski prof. UJ, *Interpretacja prawnicza w konstytucyjnym państwie prawa i jej ujęcie teoretyczne*
- 9.11** – prof. dr hab. Piotr Kardas, *Orzeczenie derogacyjne TK a wyznaczenie zakresu karalności. Próba krytycznej analizy na tle wyroku TK z 22.10.2020 r. K 1/20*
- 7.12** – dr Jan Halberda, *Promissory estoppel jako angielski odpowiednik zakazu nadużywania prawa*

Komisja Historii i Kultury Żydów PAU

- 8.01** – prof. dr hab. Albert Gorzkowski, *Proteus OX19. Eugeniusz Łazowski – zapomniany obrońca Żydów*

Prof. Eugeniusz Łazowski (1913–2006) pozostaje zarówno w polskim środowisku naukowym, jak i w historii kultury polskiej postacią niemal całkowicie zapomnianą, mimo iż w anglosaskim świecie medycznym zdobył uznanie już w latach osiemdziesiątych XX wieku. Jeszcze jako młody lekarz (a jednocześnie żołnierz AK), który na początku II wojny w rodzinnym Rozwadowie (dzisiaj dzielnica Stalowej Woli) podjął pracę w utworzonym przez księżną Annę Lubomirską tamtejszym Ambulatorium PCK, dokonał wraz ze swoim kolegą Stanisławem Matulewiczem ważnego odkrycia. Polegało ono na tym, że dzięki bakterii *Proteus vulgaris* OX19 można było zmienić właściwości krwi człowieka w taki sposób, iż odczyn diagnostyczny Weila-Felixa na tyfus plamisty wypadł dodatnio u ludzi, którzy de facto chorzy nie byli. Nikt wówczas na świecie nie wiedział, że jest to możliwe.

Łazowski postanowił wykorzystać to odkrycie i odstraszyć Niemców, wysyłając próbki krwi „podejrzanych” o tyfus do niemieckich laboratoriów diagnostycznych. Niemcy, przerażeni „epidemią”, niemal wynieśli się z miasta, a wywózki na roboty i do obozów koncentracyjnych ustały w Stalowej Woli w okresie 1940–1941 prawie zupełnie. W PCK, narażając codzienne życie, leczył potajemnie dziesiątki rozwadowskich Żydów, o czym pisał w swoich pamiętnikach, wydanych w Chicago w 1991 r. pt. *A Private War* (pol. edycja: *Prywatna wojna*, Warszawa 1993). Jego rodzice, Zofia i Kazimierz Łazowscy, za pomoc okazaną Żydom podczas okupacji zostali w 1995 r. uhonorowani przez Instytut Pamięci Jad Waszem tytułem Sprawiedliwych Wśród Narodów Świata. Od 2010 r. Fundacja Raula Wallenberga poszukuje żyjącego jeszcze naocznego świadka heroicznych czynów dokonanych przez Eugeniusza Łazowskiego. W styczniu 2020 r. odbędzie się w Rzeszowie premiera polsko-francuskiego filmu dokumentalnego poświęconego Łazowskiemu i Matulewiczowi.

14.10 – dr Agnieszka Żółkiewska, *Karykatura żydowska w Polsce niepodległej. Sztuka nieznaną, sztuka zapomniana*

Do dzisiejszych czasów zachowały się setki rysunków satyrycznych wybitnych żydowskich rysowników i malarzy, tworzących w przedwojennej Polsce. Niegdyś stanowiły one rozrywkę dla miłośników żydowskiego humoru i satyry, dziś stały się źródłem historycznym, które może nam powiedzieć o przeszłości znacznie więcej niż tradycyjne przekazy. O tej wciąż mało znanej i zapomnianej twórczości wykład wygłosiła dr Agnieszka Żółkiewska, autorka pierwszego w Polsce dwujęzycznego albumu, prezentującego satyryczne rysunki i teksty z prasy żydowskiej wydawanej w Polsce w latach 1919–1939. Szczególną uwagę poświęciła interpretacji karykatur, ich symbolice oraz związkom ze sztuką nieżydowską.

9.12 – prof. dr hab. Dariusz Stola, *Emigracja – główny czynnik kształtujący społeczność polsko-żydowską po Zagładzie*

Z odmetów Zagłady ocalało, jak się szacuje, ok. 300 tys. polskich Żydów. Choć grupa ta stanowiła zaledwie 10% liczby Żydów w Polsce przedwojennej, to była nadal jedną z największych w Europie. Jednak kolejne próby odnowy i ustabilizowania życia żydowskiego w Polsce były przerywane falami masowej emigracji. W latach 1945–1946, 1949–1950, 1955–1959 i 1968–1969 opuściła Polskę olbrzymia większość Żydów, zarówno ocalałych z Zagłady, jak i urodzonych już po wojnie. Pod koniec historii PRL liczebność tej społeczności nie przekraczała kilkunastu tysięcy, a jej żywe niegdyś życie społeczne i kulturalne zamierało. W wykładzie przedstawiono przyczyny,

przebieg i skutki odpływu, zwracając uwagę m.in. na politykę władz wobec mniejszości żydowskiej i migracji w ogóle, na rozbudzone lęki i zawiedzione nadzieje, i na wewnętrzną dynamikę procesów migracyjnych.

Komisja Prehistorii Karpat PAU

22.01 – dr hab. Tomasz Bochnak prof. UR, *Cum grano salis, czyli o Anart-fraktach w Górach Słonnych*

5.02 – prof. dr hab. Andrzej Pelisiak, *Badania nad aktywnością człowieka w pradziejach w Polskich Bieszczadach Wysokich. Pierwsze podsumowania i zamierzenia*

11.03 – Agnieszka Czekaj-Zastawny, Magdalena Bochnia, Fiona England, Joanna Jędrzyk, Robert Kenig, Andreas Kotula, Bernadeta Kufel-Diakowska, Agnieszka Kukułka, Maria Lityńska-Zajac, Magdalena Moskal-del Hoyo, Tomasz Oberc, Anna Rauba-Bukowska, Jarosław Wilczyński, *Osada z wczesnej fazy kultury ceramiki wstęgowej rytej na stan. 2 w Gwoźdźcu, gm. Zakliczyn*

Komisja Nauk Ekonomicznych PAU

27.02 (wspólnie z KNEiS PAN O/Kraków) – dr Monika Hamerska, dr hab. Paweł Lula prof. UEK, *Znaczenie, struktura i trwałość zespołów autorskich przygotowujących wieloautorskie publikacje naukowe z zakresu nauk ekonomicznych*

Referat związany był z zagadnieniem produktywności naukowej. Przedstawiony problem badawczy dotyczył analizy struktury zespołów autorskich przygotowujących publikacje z zakresu nauk ekonomicznych i jej wpływu na wartość publikacji. Za punkt wyjścia autorzy przyjęli wyniki dotychczasowych badań poświęconych współpracy naukowej, a w szczególności pracy zespołów wieloautorskich przygotowujących publikacje naukowe. Prace prowadzone w tym obszarze jednoznacznie dowodzą, że zalety pracy zespołowej znacznie przewyższają jej wady, publikacje wieloautorskie mają zaś wyższe szanse na opublikowanie i cytowanie. W drugiej części wystąpienia zaprezentowane zostały wyniki badań dotyczących pracy zespołów autorskich funkcjonujących na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie w latach 2004–2015. Uzyskane wyniki wskazują, że udział publikacji wieloautorskich, przygotowywanych przez pracowników UEK, był stosunkowo niski, trwałość zespołów autorskich jest niska, a współpraca

badawcza w stabilnym zespole przynosi lepsze rezultaty niż współpraca z wieloma współautorami.

17.12 (wspólne z KNEiS PAN O/Kraków) – prof. dr hab. Józef Pocięcha, *Proces transformacji demograficznej na ziemiach polskich w okresie od drugiej połowy XIX w. do wybuchu I wojny światowej*

Celem referatu było pokazanie procesu przejścia demograficznego na historycznych ziemiach polskich obejmujących obszar Rzeczypospolitej Obojga Narodów w granicach przedrozbiorowych, powiększony o tereny z przewagą ludności polskiej, to jest Śląsk Górny oraz Cieszyński, a także południowe Mazury. Zakres czasowy analizy obejmował lata 1865–1912. Przeanalizowano zmiany podstawowych wskaźników ruchu naturalnego ludności, a to surowego wskaźnika zgonów, urodzeń oraz małżeństw. Źródłem danych demograficznych była praca A. Krzyżanowskiego i K. Kumanieckiego *Statystyka Polski* (1915), będąca w istocie pierwszym rocznikiem statystycznym ziem polskich. Analizę przeprowadzono ściśle według wymogów teorii przejścia demograficznego, której istotny zarys przedstawiono w pierwszej części referatu. Analizę porównawczą sytuacji demograficznej na ziemiach polskich w przededniu wybuchu I wojny światowej przeprowadzono przy zastosowaniu metod taksonomicznych, metody Warda oraz metody k-średnich. W interpretacji przeprowadzonej analizy wskazano, że proces przejścia demograficznego na ziemiach polskich przebiegał w sposób zróżnicowany i był silnie uwarunkowany poziomem rozwoju gospodarczego, a także położeniem geograficznym tych ziem.

Komisja Etnograficzna PAU

23.01 – dr Renata Hołda, „*Krakowiacy*”. *Czy wszystko o nich wiemy?*

Referat poświęcony był Krakowiakom – grupie etnograficznej, o której „wszyscy wiedzą wszystko”. Oznacza to, że funkcjonuje przekonanie, że temat mieszkańców niegdysiejszych podkrakowskich wsi wydaje się znany i niekryjący żadnych niejasności. Jak się jednak okazuje, przekonanie takie nie jest właściwe, a wiele obszarów zamieszkiwanych przez wskazaną grupę nigdy nie zostało opracowanych pod względem etnograficznym – zarówno w XIX stuleciu, jak i współcześnie. Autorka wystąpienia zwróciła uwagę przede wszystkim na istnienie granicy politycznej między byłymi zaborami austriackim oraz rosyjskim, która do 1918 roku rozdzielała siedziby Krakowiaków. Wpłynęła ona zarówno na różnicowanie się kultury ludowej na terenach przygranicznych, jak również na prowadzenie badań i zbieranie materiału empirycznego, a zatem także na współczesny stan badań nad grupą Krakowiaków.

27.02 – dr inż. arch. Joanna Krajewska, *Szklana architektura w perspektywie antropologicznej. Nowy budynek ASP we Wrocławiu*

Od końca XX wieku na całym świecie powstaje coraz więcej budynków o szklanych elewacjach. Obserwacja tego zjawiska i związane z nią refleksje stały się punktem wyjścia do badań nad ideą projektową, kryjącą się za daną realizacją oraz doświadczeniami użytkowników szklanej architektury. Na studium przypadku został wybrany budynek ASP we Wrocławiu, zaprojektowany w Pracowni Architektury Głowacki PAG, otwarty w 2012 roku. Główną metodą badawczą był wywiad kwestionariuszowy z elementami wywiadu swobodnego.

Transparentny materiał jawi się jako stan graniczny materii i może być odczytywany jako metafora pustki. Projektant opisywanego budynku, mając na uwadze wysoki potencjał semantyczny szkła, bardzo świadomie się nim posługuje. Dualizm wpisany w naturę tego medium, które jednocześnie łączy, jak i dzieli przestrzeń po obu stronach, przejawia się w wielu aspektach doświadczania transparentnej przegrody. Analiza dotyczyła między innymi takich kwestii, jak: znaczenie miejsca, relacja ze światem za oknem i odczuwany dystans proksemiczny oraz intymność. Co warto podkreślić, badania odśłoniły aspekt przemocowy szklanej architektury (syndrom odwróconego Panoptikonu).

Przyjęta metodologia mogłaby zostać zastosowana w dalszych badaniach, celem stworzenia szerszego opracowania poświęconego tematyce szklanej architektury w ujęciu antropologicznym.

26.11 – dr Alicja Soćko-Mucha, lic. Adrianna Beczek, *Krakowska koronka klockowa. Tworzenie dziedzictwa*

Prelegentki zaprezentowały wyniki etnograficznych badań terenowych, które prowadziły we współpracy z Muzeum Krakowa w środowisku twórczyń ze Stowarzyszenia „Koronczarki Ziemi Krakowskiej” w 2020 roku. W 2016 roku krakowska koronka klockowa została wpisana na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Szczególne zasługi dla rozwoju tego rzemiosła w Krakowie miały Zofia Dunajczan (1904–1985) oraz Olga Szerauc (1908–2017). Obecnie krakowskie środowisko koronczarek stanowi kilkadziesiąt twórczyń. Wykonują głównie serwety, ale także m.in. elementy ubioru: broszki, szale, kołnierzyki. Oprócz pracy nad rękodziełem, krakowskie koronczarki podejmują działania formalne na rzecz ochrony i promocji tej tradycji, które mają wpływ na jej kształt, charakter, formę wyrazu i odbiór społeczny. Wiele z nich uczestniczy w konkursach i przeglądach w Polsce i na świecie. Niektóre zdobyły tytuł Twórcy Ludowego. Prezentują swoje prace na licznych wystawach, dokumentują działalność, prowadząc kroniki, albumy i portfolia, nagrywają filmy instruktażowe, publikują, prowadzą profile

na Facebooku. Rekonstruują i reinterpretują wzory poprzedniczek, organizują warsztaty koronki. Utrzymują kontakty z koronczarkami z Polski i zagranicą. Powołały Stowarzyszenie, współpracują z instytucjami kultury.

17.12 – dr hab. Patrycja Trzeszczyńska, *Etnografia diaspory i procesów diasporotwórczych. O badaniach w społecznościach ukraińskich w Kanadzie i Polsce*

Referat poświęcony był etnograficznym badaniom diaspory oraz procesów diasporotwórczych. W pierwszej części omówione zostały najważniejsze koncepcje diaspory na gruncie studiów nad migracjami i diasporami, rozwój zainteresowania kategorią diaspory w antropologii oraz koncepcja procesów diasporotwórczych.

Następnie zostały zaprezentowane badania relacji diaspory z pamięcią i miejscem oraz pamięci w warunkach migracji w środowisku ukraińskich imigrantów z Polski w Kanadzie, które autorka prowadziła w latach 2014–2016. W oparciu o materiał z badań autorka wskazała, jak kształtują się relacje imigrantów ukraińskiego pochodzenia, którzy wyjechali z Polski w ostatniej dekadzie socjalizmu, z przedstawicielami starszych i młodszych fal migracyjnych. W odwołaniu do koncepcji A. P. Cohena symbolicznych granic wspólnoty oraz U. Hannerza lokalności omówione zostały strategie samopozycjonowania imigrantów z Polski względem różnych środowisk diasporycznych, zarówno ukraińskich, jak i polskich.

W ostatniej części wystąpienia przedstawiono projekt nowych badań autorki dotyczących procesów diasporotwórczych w Polsce i zachodzących w środowiskach ukraińskich. Migranci z Ukrainy są obecnie najliczniejszą grupą cudzoziemców w kraju. Jednocześnie w Polsce zamieszkują osoby ukraińskiego pochodzenia bez doświadczeń migracyjnych, których przodkowie także nie byli migrantami (ukraińska mniejszość narodowa). Coraz częściej dochodzi do współpracy obu środowisk w różnych instytucjach przedstawicielskich. Migranci mają styczność z „miejscowymi” Ukraińcami w rozmaitych kontekstach, zarówno rozumianych fizycznie, jak i wyobrażeniowych. Generuje to szereg zjawisk, frapujących dla antropologa zainteresowanego procesami diasporotwórczymi.

Komisja Historii Wojen i Wojskowości PAU

14.01 – dr inż. arch. Robert Gawęł, *Kwestia motoryzacji w Legionach Polskich – historia, struktura, umundurowanie, skład osobowy, szlak bojowy oraz sprzęt*

- 10.03** – dr Piotr Nykiel, *Kazimierz Kuzyk – zapomniany fotograf dworu i armii osmańskiej*
- 14.04** – dr hab. Aleksander Woźny, *Projekt użycia Tajnej Policji Państwowej (Gestapo) i SD Reichsführera SS w: „Operacji Polska” [1939] (bez Gdańska)*

Komisja Archeologii Krajów Śródziemnomorskich PAU

20.01 – dr hab. Krzysztof Jakubiak, *Długie siódme stulecie – kilka uwag o tym, jak funkcjonowało Metsamor (Armenia) w okresie urartyjskim*

Siódmy sezon prac wykopaliskowych prowadzonych na stanowisku Metsamor w Armenii może nie przyniósł, na pierwszy rzut oka, spektakularnych znalezisk, które mogłyby zacząć funkcjonować w przestrzeni medialnej. Jednakże systematyczne prace terenowe pozwalają na odsłonięcie pozostałości zabudowy z okresu urartyjskiego, co od samego początku działań terenowych było jednym z najważniejszych celów, jakie jako zespół badawczy stawialiśmy sobie podczas trwania projektu. Dzięki tegorocznym ustaleniom możemy próbować odtworzyć nie tylko charakter aktywności Urartyjczyków na stanowisku, ale także po części zacząć rozumieć znaczenie tego punktu osadniczego, odgrywającego niewątpliwie ważną rolę w dolinie Araksu.

– mgr Jacek Hamburg, *Nowe odkrycia w dolinie Kolchidy. Rezultaty badań polsko-gruzińskiej ekspedycji archeologicznej w Kutaisi w sezonie 2019 (zachodnia Gruzja)*

W roku 2019 polsko-gruzińska ekspedycja archeologiczna w ramach EKAL Project przeprowadziła badania wykopaliskowe na terenie trzech stanowisk archeologicznych w mieście Kutaisi oraz jego najbliższej okolicy (zachodnia Gruzja).

Na badanych stanowiskach odkryto pozostałości związane z późnym okresem epoki brązu, okresem antycznym oraz średniowieczem. Wykopaliska archeologiczne, choć trudne z powodu znacznych zniszczeń spowodowanych przez współczesną infrastrukturę, prowadzone były m.in. na terenie wzgórza Dateshidze oraz na cytadeli wokół wczesnośredniowiecznej katedry Bagrata III. Na obu stanowiskach znaleziono liczne ślady działalności człowieka w późnym okresie epoki brązu. Dowodzą tego nie tylko odsłonięty przez archeologów kolejny odcinek fosy obronnej, ale również pierwsze odkrycia związane z charakterystyczną dla tego regionu architekturą drewnianą. Datowanie znalezisk potwierdzają wyniki badań radiowęglowych, przeprowadzonych w ramach całego pakietu analiz wykonanych po sezonie wykopaliskowym.

Ponadto, w sezonie 2019 przeprowadzono badania ratunkowe na stanowisku Meskheti. Został tam odkryty charakterystyczny dla zachodniej Gruzji okresu antycznego grób w pitosie. Obiekt był niewyrabowany i obfitował w wiele znalezisk, również ze złota.

– dr hab. Radosław Karasiewicz-Szczypiorski, prof. Shota Mamuladze, *Nie tylko mozaika... Odkrycia Polsko-Gruzińskiej Ekspedycji Gonio-Apsaros*

Wspólny polsko-gruziński program badań nad fortem rzymskim Apsaros (Gonio, Gruzja) jest prowadzony od 2012 roku pod kierunkiem autorów niniejszej prezentacji. Najbardziej spektakularnym odkryciem pozostaje mozaika podłogowa. Kilka sezonów wykopaliskowych, analizy i prace gabinetowe przyczyniły się jednak do całego szeregu ważnych i zupełnie nowych ustaleń. Szczególny przyrost danych dotyczy wczesnej obecności wojsk rzymskich na wybrzeżu Kolchidy, tj. w drugiej połowie I oraz w pierwszej połowie II w. n.e.

– dr Piotr Jaworski, *Z Jeruzolimy na Kaukaz. Numizmatyczne świadectwa stacjonowania legionu X Fretensis w forcie Apsaros (Gruzja)*

Zdecydowaną większość monet brązowych, odkrytych w położonym u wybrzeży Kolchidy rzymskim forcie Apsaros, stanowią datowane na I w. n.e. emisje prowincjonalnych mennic Judei oraz Syrii. Szczególnie liczne wśród znalezisk z Apsaros są monety serii ‘SC’ wybite w Antiochii nad Orontesem. Celem referatu było znalezienie odpowiedzi na pytanie, kiedy i w jakich okolicznościach monety, których naturalny obszar obiegu znajdował się w odległości ponad tysiąc kilometrów od Apsaros, tak licznie napłynęły do fortu strzegącego interesów rzymskich w odległym rejonie Południowego Kaukazu.

24.02 – dr hab. Tomasz Scholl, *Myrmekion – pierwsza antyczna ekspedycja polskich archeologów po II wojnie światowej*

W 1955 roku, w trakcie spotkania w Muzeum Narodowym w Warszawie dyrektora Ermitażu Michaiła Artamonowa i wicedyrektora Muzeum Narodowego Kazimierza Michałowskiego, padła propozycja wspólnych wykopalisk radziecko-polskich w Myrmekionie. Podpisano stosowne umowy pomiędzy Muzeum Ermitażu a Muzeum Narodowym w Warszawie (przy udziale Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Leningradzkiego). Latem 1956 roku zaczęła się pierwsza powojenna ekspedycja polskich archeologów, skoncentrowana na badaniu kultury antycznej. Wspólne prace polsko-radzieckie trwały, co prawda, tylko przez 3 kampanie, ale pozwoliły na terenowe wykształcenie młodych pracowników archeologii, jak i studentów.

W pracach brali udział także archeolodzy z Krakowa: prof. Maria Ludwika Bernhard jako zastępca kierownika misji polskiej i mgr Janina Czarniecka.

26.10 – dr Paweł Gołyźniak, *Gemmy a propaganda w Rzymskiej Republice i za panowania cesarza Augusta*

W trakcie wykładu omówiono wykorzystanie gemm, grawerowanych kamieni szlachetnych i półszlachetnych, w autoprezentacji i propagandzie w okresie od III w. p.n.e. do początku I w. n.e. Umieszczane najczęściej w pierścieniach, gemmy stanowiły istotne medium propagandy, poprzez które zarówno czołowi, jak i mniej rozpoznawalni rzymscy politycy przeprowadzali swoje kampanie wizerunkowe. Przedstawiono ewolucyjny model użytkowania gliptyki w tych celach. Rozwój tego fenomenu przebiega od prostych form autoprezentacji, rozpowszechniania wizerunku i promocji pochodzenia w III i II w. p.n.e. po skomplikowane komunikaty propagandowe, tworzone za panowania cesarza Augusta w celu integracji rzymskiego społeczeństwa wokół władcy i zapewnienia kontynuacji dynastii julijsko-klaudyjskiej. Poszczególne zjawiska omówiono w oparciu o konkretne przykłady zabytków. Wykład zakończyła próba rekonstrukcji skali zjawiska wykorzystania gemm w rzymskiej propagandzie oraz komentarz do próby uchwycenia jego geograficznego zasięgu. Wpływ gliptyki w zakresie rozwoju rzymskiej propagandy został porównany z innymi gałęziami rzymskiej sztuki i rzemiosła artystycznego.

23.11 – dr Andrzej B. Biernacki, *50-lat interdyscyplinarnych badań archeologicznych UAM w Novae (Moesia Inferior)*

Ekspedycja Archeologiczna UAM pod kierunkiem prof. S. Parnickiego-Pudełko rozpoczęła swoją działalność w Novae (Moesia Inferior) w 1970 roku. Profesor brał czynny udział wcześniej, począwszy od 1960 roku, w polsko-bułgarskich badaniach archeologicznych na terenie Novae w ramach ekspedycji UW. Na przestrzeni 50 lat międzynarodowych interdyscyplinarnych badań ekspedycji UAM wydzielić można cztery podstawowe kompleksy tematyczne:

III – Fortyfikacje rzymskie i wczesnobizantyńskie w Novae.

III – Biskupstwo w Novae.

III – Wielka łaźnia legionowa w Novae.

IV – Armamentarium w Novae.

Badania te dotyczyły nie tylko zagadnień związanych z architekturą tych zespołów użytkowych, ale także możliwie najszerszego zakresu problematyki ich historii, uwarunkowań gospodarczych, społecznych i politycznych oraz wielu aspektów życia codziennego. Interdyscyplinarny, międzynarodowy zespół naukowo-badawczy ekspedycji od początku rozpatrywał te

zespoły budowli jako organizmy żywe, podlegające ciągłym zmianom, przeżywające zarówno okresy rozwoju, jak i stagnacji czy destrukcji. Analizie poddano również miejsce i wpływ powyższych zespołów budowli na obraz i rozwój przestrzenny obozu legionowego i miasta rzymskiego i wczesnobizantyjskiego Novae. Na przestrzeni 50 lat badań międzynarodowy zespół naukowo-badawczy Ekspedycji UAM charakteryzował się zawsze interdyscyplinarnością poprzez udział w nim przedstawicieli wielu dyscyplin i specjalności, np. archeologów, architektów, historyków, historyków sztuki, geologów/petrografów, archeozoologów, archeoichtiologów, chemików, fizyków, konserwatorów.

– dr hab. Elena Klenina, *Od Armamentarium do horreum w Novae. Wyniki najnowszych badań Centrum Ekspedycji Novae UAM w Novae (Moesia Inferior)*

Rzymski obóz legionowy Novae, będący jedną z najważniejszych twierdz na pograniczu Cesarstwa, należy dzisiaj do najlepiej zbadanych tego typu obiektów w rejonie Dolnego Dunaju. Badania przeprowadzone w ramach wcześniejszych projektów naukowo-badawczych, związanych z odsłonięciem wielkich łaźni legionowych i kompleksu biskupiego w Novae, doprowadziły do odkrycia monumentalnego arsenału, datowanego na II–III w., przeznaczonego na potrzeby artylerii. Arsenał został zbudowany za czasów panowania cesarza Hadriana w latach 124–129. W kolejnym etapie arsenał został przebudowany na *horreum*. Zintensyfikowanie prac budowlanych w tym regionie w IV w. wiązało się zapewne z dojściem do władzy w Konstantynopolu Konstancjusza II (337–361). *Horreum* w Novae pod względem wielkości i architektury jest podobne do budynku odkrytego w Capidava (*Scythia*). Podobne *horrea* pojawiły się w pierwszej połowie IV wieku również w Histrii (*Scythia*) i Serdice (*Dacia Mediterranea*). Wspomniane budowle były jednak znacznie mniejsze od obiektu odkrytego w Novae. Cechy konstrukcyjne tych budynków wskazują, iż były przeznaczone do przechowywania przede wszystkim towarów przewożonych w amforach, a nie zboża. Powstawanie tego typu budynków w rzymskich twierdzach wojskowych wiązać należy z nowymi ich funkcjami, np. komercyjnymi.

14.12 – 55 lat polskiej działalności archeologicznej w Pafos na Cyprze, stanowisku z Listy Światowego Dziedzictwa UNECSO (1965–2020)

W roku 2020 upłynęło 55 lat od zapoczątkowania polskich badań archeologicznych w Pafos na Cyprze, jednym z najważniejszych grecko-rzymskich stanowisk na wyspie, pełniącym przez stulecia rolę stolicy. Badania Uniwersytetu Warszawskiego prowadzone były od roku 1965, zaś w roku 2011 powstała druga ekspedycja – Uniwersytetu Jagiellońskiego. Obie ekspedycje

zostały połączone w roku 2019. Polska misja jest najdłużej działającą misją zagraniczną w Pafos.

Wystąpienia ukazujące polski dorobek naukowy w Pafos podzielone były na cztery części:

- prof. dr hab. Ewdoksia Papuci-Władyka, *Badania na Maloutenie w latach 1965–2007 pod kierunkiem K. Michałowskiego i W. A. Daszewskiego*

Badania Polskiej Misji Archeologicznej zainicjował w roku 1965 prof. Kazimierz Michałowski z ramienia Centrum (dawniej Stacji) Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego, a od 1971 prowadził je prof. Wiktor Andrzej Daszewski, następnie, po jego przejściu na emeryturę w roku 2007 – dr Henryk Meyza, na terenie zwanym Maloutena. Była to rezydencjonalna dzielnica miasta z wielkimi budowlami, zdobionymi malowidłami i mozaikami oraz rzeźbami. Osiągnięcia te wraz z dokonaniem samych Cypryjczyków przyczyniły się do wpisania Pafos na listę światowego dziedzictwa UNESCO. Najważniejszym odkryciem Polskiej Misji była Willa Tezeusza, która została tak nazwana od mozaiki ukazującej Tezeusza z Minotaurem. Jest największą rzymską budowlą publiczną, odsłoniętą do tej pory na wyspie, być może pełniła funkcję siedziby gubernatora zarządzającego Cyprzem. Inne budowle to m.in. Dom Aiona, Dom tzw. Hellenistyczny i Dom Rzymski, również ozdobione mozaikami. Ekspedycja współpracowała z Instytutem Kultur Orientalnych i Śródziemnomorskich (dawniej Zakład Archeologii Śródziemnomorskiej) PAN, który reprezentowali m.in. prof. Jolanta Młynarczyk, prof. Barbara Lichocka, dr Henryk Meyza, z Politechniką Wrocławską, reprezentowaną przez prof. Stanisława Medekszę, wieloletniego architekta misji, oraz z Uniwersytetem Jagiellońskim, reprezentowanym przez prof. Ewdoksię Papuci-Władykę, a także wieloma innymi badaczami, by wymienić tylko prof. Zofię Sztetyło. Prace w Pafos były także polem ćwiczebnym dla licznych studentów i doktorantów oraz wolontariuszy. Ukazało się wiele publikacji, dorobek prezentowano na licznych konferencjach i sympozjach.

- dr Henryk Meyza, *Badania na Maloutenie w latach 2008–2019*

W latach 2008–2019 Polską Misją Archeologiczną na Maloutenie kierował dr H. Meyza. Ekspedycja prowadziła prace na terenie wspomnianego Domu Hellenistycznego, odkrywano go od roku 1986, którego początki datowano pierwotnie na późny okres hellenistyczny. Postęp prac niezbicie jednak wykazał, że należy go datować najwcześniej na przełom er, być może po trzęsieniu ziemi, które wówczas zrujnowało Pafos. Prowadzono badania na dziedzińcu zachodnim tego założenia, gdzie zrekonstruowano atrium z jedną

kolumną z kapitelem tzw. nabatejskim. Prace obejmowały także zachodnią część domu oraz teren Domu Aiona. Ponadto opracowywano i przygotowywano do publikacji materiał odkryty w ubiegłych latach. W roku 2015 zorganizowano we współpracy z Departamentem Starożytności wystawę w Muzeum Cypryjskim w Nikozji, upamiętniającą 50 lat polskich badań archeologicznych w Pafos.

– prof. dr hab. Ewdoksia Papuci-Władyka, mgr Łukasz Miskz, *Prace Paphos Agora Project w okresie 2011–2019*

Prof. E. Papuci-Władyka, mając ogromne doświadczenie w pracach archeologicznych w Pafos (stała członkiem misji UW w latach 1984–2010), postanowiła wystąpić do Departamentu Starożytności o koncesję na własne badania z ramienia Uniwersytetu Jagiellońskiego. Druga polska ekspedycja rozpoczęła prace w roku 2011 na terenie Agory w centrum starożytnego miasta Nea Paphos. Badania finansowane z grantu NCN OPUS 1 w latach 2011–2014. Uzyskanie prestiżowego grantu Maestro (2015–2020) pozwoliło na rozwinięcie ekspedycji, która nabrała charakteru międzynarodowego i interdyscyplinarnego. Prace skupione były na funkcjonowaniu Agory oraz aktywności ekonomicznej miasta, a celem prowadzącym do ich określenia było m.in. poszukiwanie infrastruktury gospodarczej miasta, głównie poprzez zastosowanie nieinwazyjnych metod geofizycznych. Badania pozwoliły na takie spektakularne odkrycia, jak przesunięcie datowania początków Agory na okres hellenistyczny z postulowanego pierwotnie okresu rzymskiego oraz stwierdzenie, iż była ona znacznie większa niż początkowo przypuszczano, sytuując ją wśród największych agor we wschodniej części basenu Morza Śródziemnego.

– prof. dr hab. Ewdoksia Papuci-Władyka, *MA-P Maloutena i Agora w planie urbanistycznym Pafos: modelowanie miejskiego krajobrazu stolicy hellenistycznego i rzymskiego Cypru*

Obie polskie ekspedycje pracujące w Pafos, a więc Polska Misja Archeologiczna UW oraz Paphos Agora Project UJ zostały połączone w roku 2019 pod kierunkiem prof. E. Papuci-Władyki i aktualnie realizują wspólnie z Politechniką Warszawską projekt pt. *Maloutena i Agora w planie urbanistycznym Pafos: modelowanie miejskiego krajobrazu stolicy hellenistycznego i rzymskiego Cypru*, finansowany z grantu NCN OPUS 18. Badania są kontynuowane na terenie Malouteny oraz Agory i poza nią. Mimo utrudnień związanych z pandemią pierwszą kampanią badawczą w Pafos odbyła się w roku 2020 z udziałem niewielkiego zespołu. Celem nowego projektu jest odtworzenie układu zabudowy antycznego miasta Nea Paphos w różnych okresach historycznych ze szczególnym uwzględnieniem obszaru Malouteny i Agory.

Badania prowadzi interdyscyplinarny zespół, złożony z przedstawicieli dziedzin takich, jak archeologia, geofizyka, architektura, oraz specjalistów od badań teledetekcyjnych, modelowania proceduralnego i analiz przestrzennych. Rezultatem zintegrowanych wyników badań będzie rekonstrukcja krajobrazu miasta i zabudowań w postaci modeli 3D. Uzyskane rekonstrukcje 3D zostaną poddane następnie analizom przestrzennym celem ustalenia zależności pomiędzy układem zabudowy i ulic a funkcjonowaniem miasta w rozumieniu widoczności, przepływu ludności, potencjalnej liczby mieszkańców etc. Realizowany projekt wdraża metodykę nowatorską dla Cypru, z sukcesem stosowaną na innych stanowiskach archeologicznych w Basenie Morza Śródziemnego.

Komisja Medioznawcza PAU

- 21.01** – dr hab. Jacek Wasilewski, *Narracje polskiej prasy o uchodźcach. Jak je badać, jak je porównywać, jak przedstawiać? Analiza narracyjna*
- 18.02** – prof. dr hab. Jerzy Jastrzębski, *Propaganda komputacyjna*
- 20.10** – dr hab. Artur Piskorz prof. UP, *Selling England by the Pound, czyli jak kino dziedzictwa i komedia romantyczna leczą post-imperialną traumę*
- 17.11** – dr hab. Ryszard Filas, *Co się stało z prasą drukowaną w Polsce? Bilans ostatniej dekady (2010–2019)*
- 15.12** – prof. dr hab. Wiesław Godzic, *Dziennikarze, celebryci i my*

WYDZIAŁ III NAUK ŚCISŁYCH I TECHNICZNYCH

Komisja Astrofizyki PAU

- 28.02** – dr Adam Zadrożny, *Advanced-LIGO O3 run*

Komisja Nauk Technicznych PAU

- 21.01** – dr hab. Piotr Żabiński prof. AGH, *Alternatywne metody magazynowania energii elektrycznej na przykładzie konwersji CO₂ do metanu*
- Aktywność człowieka związana z produkcją dóbr powszechnego użytku prowadzi do emisji gazów, między innymi dwutlenku węgla. Zjawisko to nasiliło się po roku 1850, czyli po zapoczątkowaniu rewolucji przemysłowej w Anglii. Towarzyszące temu pojawienie się energochłonnych technologii

doprowadziło lub doprowadzi wkrótce do wyczerpania się naturalnych źródeł energii. Zastąpienie ich źródłami odnawialnymi nie jest na obecną chwilę możliwe ze względów technicznych i technologicznych.

Emisja gazów odtowowych i postulowane związane z tym ocieplenie klimatu doprowadziło do pojawienia się regulacji prawnych na poziomie światowym, europejskim i krajowym, których celem jest wymuszenie zastąpienia obecnych technologii przez bardziej energooszczędne i o niższej emisji.

W trakcie referatu przedstawiono alternatywny proces usuwania dwutlenku węgla ze spalin poprzez jego konwersję do metanu z wykorzystaniem wodoru. Omówiono związane z tą technologią materiały i katalizatory. Przedstawiono obecny stan prac nad tym procesem i kolejne etapy możliwego wdrażania tej technologii.

18.02 – dr hab. inż. Jerzy Pamin prof. PK, *Numeryczna symulacja niestatecznego zachowania materiałów*

Wykład rozpoczął się od rozróżnienia zagadnień stateczności konstrukcji i materiału. Następnie wyjaśniono pojęcie lokalizacji odkształceń, związane z pojawieniem się osłabienia materiału i utratą dobrego postawienia problemu brzegowego dla continuum odkształcalnego. Omówiono także opcje modelowania nieciągłości i klasyfikację modeli stosowanych w symulacjach numerycznych. Przedstawiono narzędzie symulacji metodą elementów skończonych (MES) w postaci programu *AceGen/FEM* w środowisku pakietu *Mathematica*.

Następnie uwaga została skupiona na opisie termomechaniki ośrodka izotropowego przy dużych deformacjach. Po omówieniu dwóch dodatkowych typów osłabienia, obecnych w takich modelach (geometrycznego i termicznego), przedstawiono model termoplastyczności dla materiałów metalicznych. W jego implementacji zastosowano regularyzację gradientową w dwóch wariantach, zależnych od źródła osłabienia. W symulacjach numerycznych analizowano rozciąganą płytkę, dla której porównane były wyniki dla modelu lokalnego i gradientowego, a także zbadano wpływ przewodności i zależność wyników od gęstości siatki MES.

Na końcu omówiono klasyfikację zjawisk niestateczności dla materiałów sprężysto-plastycznych o właściwościach zależnych od prędkości odkształcenia. Pokazano przykład symulacji propagacji tzw. pasm Luedersa we wiośłkowej próbce rozciąganej.

19.05 – dr hab. inż. Paweł Skruch prof. AGH, *Sztuczna inteligencja i pojazdy autonomiczne*

Opracowanie samochodów o wysokim stopniu automatyzacji jazdy, często określanymi mianem samochodów autonomicznych, będzie wymagać

rozwiązania wielu problemów badawczych. Jednym z nich jest wyposażenie samochodu w „zmysły” (tj. układ sensoryczny pojazdu) oraz „mózg” (tj. jednostki przetwarzające i analizujące dane) po to, aby samochód mógł obserwować otaczającą go rzeczywistość celem wsparcia kierowcy, a w dalszej perspektywie jego zastąpienia. Tak sformułowany problem badawczy można odnieść do wyposażenia samochodu w sztuczną inteligencję. Duże, zmienne i różnorodne zbiory danych, których przetwarzanie i analiza są trudne, niepewne i nieprzewidywalne otoczenie samochodu, adaptacja do zmiennych warunków oraz predykcja zachowań z odpowiednim wyprzedzeniem to tylko niektóre z problemów, których rozwiązanie jest konieczne do osiągnięcia przez samochód wyższych poziomów autonomiczności i praktycznie niemożliwe bez zastosowania metod opartych na sztucznej inteligencji. W referacie pokazano, że sztuczna inteligencja może pomóc w automatyzacji jazdy, umożliwiając efektywne przetwarzanie informacji pochodzących od wielu czujników, opracowanie wiarygodnego modelu otoczenia pojazdu, podejmowanie decyzji w warunkach niepewności, algorytmy samouczące oraz budowę „realistycznych” symulatorów ruchu drogowego. Zastosowanie sztucznej inteligencji w systemach sterowania pojazdem będzie jednak wymagać formalnego określenia poziomu niezawodności takich systemów.

16.06 – dr hab. inż. Wojciech Karmowski prof. PK, *Efekt cieplarniany i globalne ocieplenie*

W pracy przedstawiono przyczyny i skutki globalnego ocieplenia, w tym rolę CO_2 i CH_4 . Zawracają one (wskutek efektów kwantowych) promieniowanie podczerwone Ziemi, powodując lawinowy wzrost temperatury. Podstawową rolę we wzroście zawartości tych gazów pełnią: spalanie paliw kopalnych i biomasy, produkcja cementu, wysuszenie mokradeł, hodowla przeżuwaczy itd. Należy wobec tego pozyskiwać energię z wiatru, przepływu rzek, przypliwów, ogniw fotowoltaicznych, energii nuklearnej. Z drugiej strony konieczne jest zmniejszenie zużycia energii, a przede wszystkim ograniczenie liczby ludności na Ziemi o połowę metodami humanitarnymi. W przeciwnym wypadku może dojść do tego poprzez wzajemne wyniszczanie się narodów lub pandemii. W tej sprawie potrzebny jest jednak ogólnoświatowy konsensus.

23.06 – mgr inż. Wojciech Turlej, *Wykorzystanie metod optymalizacji w planowaniu trajektorii robotów mobilnych oraz samochodów osobowych*

Generacja trajektorii sterowania oraz ruchu pojazdu stanowi istotny element zaawansowanych systemów wspomagania kierowcy o wysokim poziomie autonomiczności. Jedną z najczęstszych metod wykorzystywanych do tego celu jest optymalizacja numeryczna, pozwalająca na realizację sterowania predykcyjnego. Dobór metody optymalizacji oraz sformułowanie

problemu i jego ograniczeń w sposób zapewniający efektywność i bezpieczeństwo planowanego ruchu stanowią jednak nietrywialny problem.

W referacie omówiono podstawowe zagadnienia związane z formułowaniem problemu optymalizacyjnego na potrzeby generacji trajektorii z wykorzystaniem przykładów z zakresu robotyki i automatyki pojazdowej. Przedstawiono również nowoczesne podejścia do problemu zapewnienia bezpieczeństwa planowanego ruchu w oparciu o tzw. modele bezpieczeństwa, bazujące na odpowiedzialności, i przedstawiono możliwości ich zastosowania w problemach optymalizacyjnych używanych do generacji trajektorii.

20.10 – dr inż. Marek Długosz, *Automatyka pojazdowa – eksperymenty*

W prezentacji omówiono różne aspekty związane z eksperymentami praktycznymi, realizowanymi na obiektach, jakimi są pojazdy autonomiczne. W prezentacji przedstawiono architekturę i sposób zrealizowania kluczowych elementów sterowania i percepcji eksperymentalnego pojazdu elektrycznego A-EVE. Istotnym komponentem pojazdu A-EVE jest złożony, hierarchiczny system zabezpieczeń, który gwarantuje bezpieczne korzystanie z pojazdu A-EVE. Prezentacja zawiera również wyniki eksperymentów i badań obejmujących swym zakresem między innymi: wpływ opcji kompilacji na czas realizacji kroku programu sterującego pojazdem A-EVE, analizę dokładności działania systemu pozycjonowania wykorzystującego technologię GPS wraz z próbą modelowania zakłóceń, które zaobserwowano w trakcie realizacji eksperymentów. W prezentacji zawarto również wyniki praktycznych eksperymentów, w trakcie których testowano algorytmy fuzji danych, których zadaniem było, między innymi, zwiększenie dokładności i pewności wyznaczenia pozycji geograficznej pojazdu A-EVE, tak aby możliwe było wykorzystanie tych danych w innych algorytmach sterowania.

Komisja Układów Złożonych PAU

24.01 – prof. dr hab. Zbigniew Kąkol, *Czy nauka może być motorem gospodarki? O przyszłości współpracy nauka-przemysł*

6.03 – prof. dr hab. Piotr Białas, *Czy sztuczna inteligencja jest groźniejsza niż broń jądrowa?*

8.05 – prof. dr hab. Adam Kleczkowski, *Mathematics and viruses: How to use mathematics and statistics in predicting and controlling disease outbreaks*

Infectious diseases can inflict immense losses and suffering on the human population. Current pandemic of SARS-CoV-19 virus has already caused more than 2 million cases and nearly 300 thousand excess deaths. The outbreak of

influenza in 1918 was an even bigger event, leading to perhaps as many as 100 million deaths worldwide. Diseases such as a bubonic plague, smallpox, measles or Ebola, have been causing many deaths throughout centuries. Animal diseases, such as foot and mouth or African swine fever are limiting our ability to feed the population, and plant and tree diseases like ash dieback, blights or rusts seriously affect our countryside and food security. It is therefore important to be able to predict the course of a disease outbreak, to design effective control measures during the epidemic, and to find ways to prevent the spread. Mathematical modelling has been one of the key tools used to achieve these tasks and to inform governmental policies. In this talk I introduced some basic concepts of epidemiological modelling, starting with exponential and logistic growth and moving on to the Susceptible-Infected-Recovered model. I also introduced concepts like “basic reproduction rate” and “herd immunity” and briefly touch upon designing effective control campaigns.

23.10 – dr Marcin Zagórski, *Nawigując w morfoprzestrzeni: rozwój organizmu wielokomórkowego z perspektywy fizyka*

Rozwój organizmu to dynamiczny proces, w trakcie którego komórki namnażają się, przemieszczają oraz interpretują sygnały chemiczne, by przyjąć określoną biologiczną funkcję. Pomimo stochastycznego charakteru procesów komórkowych komórki osiągają docelową biologiczną funkcję w sposób precyzyjny i powtarzalny. Jak taka powtarzalność zostaje osiągnięta, pozostaje fundamentalnym pytaniem w biologii, na które od powiedź jest wciąż niejasna. W trakcie referatu przedstawiono najnowsze osiągnięcia, pozwalające śledzić różnicowanie się komórek w rozwoju organizmów wielokomórkowych. Używając pojęć z teorii informacji oraz modeli regulacji genetycznej, skonstruowano przestrzeń sygnałów chemicznych, tzw. morfoprzestrzeń, pozwalającą na określenie czynników wpływających na powtarzalność procesu różnicowania się komórek. W kontekście badań nad rdzeniem kręgowym omówiono, jak proponowane podejście może się w przyszłości przyczynić do rozwoju terapii neuroregeneracyjnych.

11.12 – prof. dr hab. Józef Spałek, *Zadziwiająca nadprzewodnictwo/nadciekłość*

Nadprzewodnictwo/nadciekłość towarzyszy nam, odpowiednio, od 1911 oraz 1932 roku. Wielkim krokiem w tej dziedzinie jest odkrycie w roku 2020 nadprzewodnictwa w temperaturze pokojowej (287,7 +/- 1,2 K) pod wysokim ciśnieniem 267 +/- 10 GPa (E. Snider et al., Nature 586, 373, 15 October 2020). Omówiono krótko to odkrycie oraz ewolucję koncepcji nadprzewodnictwa wysokotemperaturowego. Przy okazji opisano również historię (istotę) odkrycia mechanizmu Andersona-Higgasa w „klasycznych” nadprzewodnikach.

WYDZIAŁ IV PRZYRODNICZY

Komisja Geoinformatyki PAU**15.01** – Paweł Hawryło, *Aktualne trendy w rozwoju metod inwentaryzacji i modelowania wzrostu drzewostanów z zastosowaniem danych teledetekcyjnych*

Dane fotogrametryczne i teledetekcyjne od wielu lat znajdują szerokie zastosowanie w inwentaryzacji i monitoringu zasobów leśnych. Wiarygodna i aktualna informacja o stanie lasu jest kluczowa w prowadzeniu zrównoważonej gospodarki leśnej. Od kilku dekad wykorzystywano w tym celu zdjęcia lotnicze oraz obrazy satelitarne. W ciągu ostatnich kilkunastu lat szczególnie rolę w rozwoju nowoczesnych metod inwentaryzacji lasu odegrała technologia lotniczego skanowania laserowego. Pozyskiwane trójwymiarowe chmury punktów umożliwiają zautomatyzowane określanie wybranych cech biofizycznych lasu dla stosunkowo dużych obszarów. Badania prowadzone w ostatnich latach wskazują jednak, że stosunkowo drogie w pozyskaniu chmury punktów ALS mogą być w niektórych sytuacjach z powodzeniem zastępowane chmurami punktów generowanymi w procesie automatycznego dopasowania cyfrowych zdjęć lotniczych. Dzięki większej dostępności komputerów o dużych mocach obliczeniowych oraz rozwojowi algorytmów automatycznego dopasowania zdjęć tradycyjnie stosowane w leśnictwie zdjęcia lotnicze ponownie zyskują na znaczeniu. W prezentacji przedstawione zostały wyniki badań prowadzonych na Wydziale Leśnym Uniwersytetu Rolniczego im. Hugona Kołłątaja w Krakowie, zmierzających do opracowania nowoczesnych metod inwentaryzacji i modelowania wzrostu drzewostanów z wykorzystaniem chmur punktów pozyskiwanych w wyniku lotniczego skanowania laserowego oraz w procesie automatycznego dopasowania zdjęć lotniczych.

20.05 – Jerzy Zasadni, Andrzej Świder, Piotr Kłapyta, *rasELA – nowe narzędzie do analizy hipsometrii z DEM jako metoda estymacji granicy śniegu (ELA) paleolodowców*

Geometria lodowców, czyli ich kształt i rozmiar, jest ściśle powiązana z warunkami klimatycznymi, determinowanymi głównie przez wysokość, na jakiej znajduje się linia równowagi bilansowej lodowców – ELA (equilibrium line altitude). Szacowanie ELA z przeszłości geologicznej na podstawie zrekonstruowanych geometrii lodowców jest standardową procedurą interpretacji klimatycznej form i osadów lodowców górskich. Metoda ta polega na wyznaczeniu wysokości na modelu hipsometrycznym powierzchni lodowca przy założeniu odpowiedniego (empirycznego) współczynnika proporcji

między ELA a rozkładem powierzchni względem wysokości. Celem wystąpienia była prezentacja nowego narzędzia – rasELA, które w środowisku oprogramowania ArcGIS i QGIS wykonuje obliczenie ELA lodowców DEMu lodowców dwiema najbardziej popularnymi metodami. Jest to pierwsze narzędzie w obliczaniu ELA, które wykorzystuje rastry (grid) zarówno jako dane wejściowe, jak i wyjściowe. Dzięki temu istnieje możliwość wizualizacji wyników na mapach w programach środowiska GIS.

18.11 – dr Franciszek Rakowski, *Przestrzennie rozdzielił model epidemii COVID-19 dla Polski*

W wykładzie został przedstawiony model epidemiologiczny ICM UW. Opisano metodologie budowy i kalibracji ogólnokrajowego modelu agentowego, uwzględniającego przestrzenny rozkład ludności i kontekstów spotkań. Przedstawiono także szereg możliwych scenariuszy dalszego rozwoju epidemii, w szczególności te, które uwzględniały wyraźne zastosowanie restrykcji administracyjnych. Omówiono także problem dostępności i zakresu danych potrzebnych do obliczeń epidemiologicznych.

- prof. Adam Kleczkowski, Chris Robertson, Jonathan Wells, Rowland Kao, *Epidemiological modelling of the 2020 COVID-19 epidemic: From simple to complex models*

The 2019–2020 outbreak of the coronavirus, SARS-CoV-2, has created a need for the whole range of modelling approaches. However, this was not the first – and arguably not the last pandemic and the work could draw on extensive toolbox of mathematical and statistical approaches. Having briefly reviewed several examples of past pandemics, I raised a series of questions that need addressing and placed them in the context of the unfolding epidemic. Three examples of modelling approaches has been reviewed, starting with a simple SIR model which can be extended to incorporate changing contact patterns. The second model incorporates hospitalisation, intensive care and deaths, and allows a successful representation of different streams of information (reports, hospital and intensive care loads, and deaths). The last model discussed in the talk includes explicit treatment of mobility and spatial heterogeneity. In the talk I argued that models can successfully be used to understand the disease dynamics, to predict the course of epidemic, and to design effective control strategies, while using Scotland data to demonstrate the approach.

- prof. Jarosław Wąs, Maciej Bielech, Piotr Morawiecki, Paweł Gałka, Marcin Grzyb, Wojciech Turek, Aleksander Byrski, *Symulacja rozprzestrzeniania się COVID-19 w architekturze Komputerów Dużej Mocy*

Dotychczas przeprowadzone prace uwzględniają modelowanie rozprzestrzeniania się Covid-19 na różnych poziomach modelowania. Na poziomie makroskopowym przeprowadzono szereg prac porównawczych, bazujących na modelu SEIR (Susceptible, Exposed, Infectious, Recovered), gdzie siatka automatu komórkowego miała 20 km. Porównano charakterystykę rozchodzenia się różnych wirusów, takich jak grypa, SARS czy COVID-19. Z kolei bardzo istotnym kierunkiem prac są modele mikroskopowe, które tworzone są na bazie analizy kontaktów osób w konkretnej przestrzeni, używania maseczek, podatności danej populacji na infekcję wirusem. Zastosowanie architektury Komputerów Dużej Mocy umożliwi skalowanie modeli mikroskopowych dla większych przestrzeni, co pozwala na dokładniejszą kalibrację modeli makroskopowych. W dotychczasowych pracach przeprowadzono szereg implementacji dla środowisk miejskich i budynków na bazie modeli odległości społecznych.

– Sybrand van Bejma, *Monitoring changes in air pollution during the COVID-19 lockdowns with Sentinel-5P satellite data on CREODIAS*

The lockdowns in 2020 related to the COVID-19 pandemic have had a significant effect on emissions from fossil fuel burning related to industry, travel, etc. These effects have been visualized by processing and analysing satellite data from the Sentinel-5P mission. The Sentinel-5P mission has been initiated as part of the EU's Copernicus Programme and is a dedicated mission to measure atmospheric components like CO, NO₂, O₃, aerosols, etc. On the cloud-computing for Earth Observation data platform CREODIAS, large volumes of Sentinel-5P data can easily be pre-processed and analysed. For this particular case study, Sentinel-5P NO₂ data covering Europe and more specifically Poland was analysed. NO₂ is a gas that is associated with combustion of fossil fuels and therefore a good indicator of industrial activity.

A clear drop in NO₂ emission levels was observed in most European countries after March 2020, especially in densely populated countries like Netherlands and Belgium. Comparing the emissions from 2020 with previous two years (the Sentinel-5P archive stretches back to May 2018 only), it was clear emissions in Poland were significantly. Focussing on Poland alone, a similar pattern was revealed. The more densely populated areas of Poland (most notably Silesia) showed a significant drop in NO₂ emissions after March 2020.

Komisja Paleogeografii Czwartorzędu PAU

24.01 – dr Mateusz Płóciennik, dr Bartosz Kotrys, dr Tomi Luoto, dr hab. Dominik Pawłowski, dr Piotr Kołaczek, dr hab. Jacek Forsysiak, dr hab. Piotr Kittel, prof. Mirosław Błaszkiwicz, mgr Olga Antczak-

-Orlewska, mgr Rafał Szperna, mgr Aleksandra Jakiel, mgr Kamila Tosik, mgr Daria Baradyn, mgr Daniela Muller, dr Stephen Brooks, *Szwajcarsko-norwesko-polski i wschodnioeuropejski zbiór testowy – nowe narzędzia do rekonstrukcji paleoklimatycznych w oparciu o subfósylne Chironomidae*

19.06 – dr inż. Jacek Pawlyta, *Zmienność składu izotopowego węgla w osadach torfowisk wysokich*

Komisja Biologii Rozwoju PAU

17.01 – prof. dr hab. Ewa Kurczyńska, *Izolacja symplastowa jako marker zmian kierunku różnicowania komórek w trakcie somatycznej embriogenezy*

Komunikacja międzykomórkowa (cell-to-cell communication) jest podstawowym parametrem koordynującym rozwój organizmu wielokomórkowego. Określenie, które komórki i tkanki komunikują się poprzez plazmodesmy (komunikacja symplastowa), pozwala stwierdzić, kiedy i gdzie zachodzi przekazywanie sygnałów związanych z różnicowaniem komórek roślinnych. Przez plazmodesmy przemieszczają się białka (w tym czynniki transkrypcyjne) oraz kwasy rybonukleinowe (w tym RNA). Ponieważ wymienione wyżej cząsteczki mają istotny wpływ na różnicowanie komórek, można przyjąć, że regulacja ich przemieszczania się poprzez zmianę przepustowości plazmodesm lub liczbę plazmodesm może mieć wpływ na regulację różnicowania komórek. Somatyczna embriogeneza jest niezwykle wygodnym systemem w badaniach udziału komunikacji/izolacji symplastowej w regulacji różnicowania komórek. Badania z wykorzystaniem różnych linii transgenicznych *Arabidopsis* pokazały, że izolacja symplastowa jest konieczna do zmiany kierunku różnicowania komórek i skorelowana z syntezą kalozy oraz obniżeniem poziomu auksyny. Uzyskane wyniki potwierdzają rolę izolacji symplastowej i ukierunkowanego przepływu sygnałów koniecznego dla zmiany losów komórek w trakcie SE².

Komisja Nauk Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych PAU

17.02 – prof. dr hab. Marian Tischner, *Pszczoly*

Rodzina pszczela składa się z robotnic, których liczebność latem wynosi od 30–80 tys., a zimą 10–25 tys., i trutni – latem jest ich od 600–5000,

² Godel-Jedrychowska K., Kulinska-Lukaszek K., Horstman A., Soriano M., Li M., Malota K., Boutilier K., Kurczyńska E. 2020. *Symplasmic isolation marks cell fate changes during somatic embryogenesis*, Journal of Experimental Botany, 71 (9): 2612–2628.

w zimie 0 lub kilka, oraz jednej matki. Nie ma różnic genetycznych pomiędzy pszczołami robotnicami a matką. Wyraźne różnice pomiędzy nimi, zarówno pod względem budowy morfologicznej, jak i funkcji fizjologicznych, kształtują się pod wpływem odmiennych warunków podczas rozwoju larwalnego. Matka pszczoła rozwija się przez 16 dni z jaja złożonego do dużej komórki plastra w tzw. mateczniku i karmiona jest przez cały okres rozwoju mleczkiem pszczelim. Natomiast pszczoły robotnice rozwijają się z jaj złożonych do małych komórek plastra przez 21 dni, są żywione tylko w 3 pierwszych dniach mleczkiem pszczelim, a później mieszaniną miodu i pierzgi (pyłku). Robotnice są mniejsze od matki, a ich narządy rozrodcze ulegają modyfikacji, w wyniku której powstaje żądło. Matka w wieku 6–7 dni odbywa tzw. lot godowy (tylko jeden raz w życiu), w trakcie którego dochodzi w locie do kojarzenia z 8–11 trutniami, i pozostaje płodna do końca życia, tj. przez 5–6 lat. Trutnie po kopulacji giną. W szczycie sezonu matka składa 1500–3000 jaj w ciągu doby. Pszczoły żyją latem około 38 dni, a zimą 6–7 miesięcy. Robotnice wytwarzają m.in. miód, mleczko pszczele, wosk, budują plastry, pracują jako zbieraczki, a także pełnią rolę zwiadowczyń, wskazując zbieraczkom (taniec), gdzie jest pożytek, zimą utrzymują temperaturę w ulu od 20–34°C. Trutnie rozwijają się w komórkach trutowych plastra z niezapłodnionych jaj w sposób partenogenetyczny w czasie 24 dni i są odżywiane podczas 3 pierwszych dni mleczkiem pszczelim, a później mieszaniną miodu i pierzgi (pyłku). Są haploidalne, nie mają ojca, a jedynie dziadka, nie mają również synów, wyłącznie córki. Potomkiem męskim trutnia jest jego wnuk. Dziedziczą tylko cechy swojej matki. Nie wykonują żadnych prac, nie mają aparatu żądłowego, mają słabo rozwinięty aparat gębowy i – podobnie jak matka – są karmione przez robotnice. Pod koniec lata są przez pszczoły wyrzucane z ula.

W dalszej części wykładu omówiono pracę pszczół, sposoby zakładania pasieki, rozmnażania rodzin pszczelich oraz powstawanie i jakość miodu. Szczególną uwagę zwrócono na dobroczynny wpływ miodu na zdrowie, a także na problemy związane z fałszowaniem miodu. Jest on trzecim najczęściej podrabianym produktem na świecie i trudno odróżnić miód sfałszowany od naturalnego. Nie ułatwiają tego oznakowania na opakowaniach, gdyż na terenie UE nie ma obowiązku informowania o kraju pochodzenia miodu. Z reguły na etykietce znajduje się formułka o mieszance miodu: „mieszanka miodów pochodzących z UE” lub „mieszanka miodów pochodzących z UE i niepochodzących z UE”, lub też „mieszanka miodów niepochodzących z UE”. W takich przypadkach „miód” nie ma wartościowych składników biologicznych i nie powinien nosić nazwy: miód.

27.10 – prof. dr hab. Tadeusz Szulc, *Wpływ siary i mleka na kształtowanie mikrobiomu człowieka*

Okres okołoporodowy, a szczególnie czas karmienia siarą i mlekiem, ma wielkie znaczenie dla zdrowia i właściwego rozwoju dziecka. Nie doceniamy tego okresu życia w kształtowaniu się mikrobiomu oseska w czasie, gdy bakterie, grzyby, wirusy, archeony i pierwotniaki rozpoczynają zasiedlanie jego przewodu pokarmowego. Mikrobiom jelitowy człowieka zawiera około 2000 gatunków bakterii, a ich łączna liczba jest znacznie wyższa od liczby wszystkich komórek ciała, co wskazuje na ich wielkie znaczenie dla funkcjonowania organizmu. Łączny genom tych drobnoustrojów jest 20 razy większy od genomu człowieka. W jelitach znajduje się m. in. 50–100 mln komórek nerwowych, 20 rodzajów komórek wydzielniczych, a liczba komórek odpornościowych jest większa niż w szpiku kostnym i pozostałych organach. Sprawia to, że jelita oddziałują znacząco na układ nerwowy, wydzielniczy, odpornościowy i inne procesy życiowe, w czym znaczący udział mają mikroorganizmy. Zasiedlania noworodka mikroflorą, a szczególnie jego przewodu pokarmowego, rozpoczynają się już przed porodem, ale największe nasilenie następuje w czasie porodu naturalnego oraz przy karmieniu siarą i mlekiem matki. Komórki somatyczne w siarze i w mleku matki dodatkowo przekazują immunologiczne informacje o występujących w środowisku patogenach, a ok. 200 różnych oligosacharydów wspiera i reguluje kształtowanie się rozwoju flory bakteryjnej jelit. Mleko dostarcza blisko 1000 różnych składników. Szczególną rolę pełnią jednak białka i peptydy, powstające w wyniku ich rozkładu przez enzymy jelitowe i enzymy mikroorganizmów. Obecnie wyodrębniono już kilka tysięcy bioaktywnych peptydów powstających z mleka, które pełnią funkcje regulatorowe wielu procesów życiowych, ale też stymulują procesy przemian, ochronę przed schorzeniami, w tym przed nowotworami. Również tłuszcze mleka i specyficzne białka kuleczek tłuszczowych pełnią wiele ważnych fizjologicznych funkcji. Zaburzenia w mikrobiomie jelitowym mogą prowadzić do występowania wielu groźnych zaburzeń procesów życiowych i schorzeń, a nawet śmierci.

27.11 – prof. dr hab. Krystyna Pierzchała-Koziec, *Ograniczenia wynikające z pandemii i ich wpływ na naukę*

Pierwsza identyfikacja koronawirusów została dokonana w latach 60. ubiegłego wieku. Koronawirus SARS-CoV-2 należy do grupy RNA wirusów takich, jak: HIV, odra, wirus Zika, grypa A, które bardzo szybko mutują. Covid-19 jest podobny do wcześniej poznanych wirusów – MERS i SARS. Wszystkie koronawirusy są częste u zwierząt, takich jak nietoperze, wielbłądy, koty, bydło, i podlegają łatwo mutacji, która umożliwia im zakażenie ludzi. Przełamanie bariery międzygatunkowej i kolonizowanie populacji

ludzkiej przez patogeny opisywane jest najczęściej przez model zakładający 5 etapów cyklu życia „nowego” wirusa odzwierzcącego: 1) pierwszy etap przebiega wśród zwierząt, następuje namnożenie się wirusa do krytycznej reprezentatywności; 2) drugi etap to przełamanie bariery międzygatunkowej zwierzę–człowiek i skolonizowanie lokalnej społeczności przez nowy patogen, tzw. rozlewanie się (ang. *spillover*); 3) w trzecim etapie następuje rozprzestrzenienie w populacji ludzkiej, czyli choroba jest przenoszona między ludźmi i ujawnia się w społecznościach poza miejscem powstania, czyli etap wykrycia COVID-19 w Wuhan; 4) czwarty etap to kontynentalne, a następnie globalne rozpowszechnienie nowej choroby; 5) w tym etapie następuje wynalezienie leków i/lub szczepionki, co zazwyczaj nie usuwa w całości patogenu ze społeczności ludzkiej, ale pozwala na jego kontrolowanie. Długotrwała walka z nowymi mutacjami koronawirusa spowodowała wiele chaosu w codziennym życiu i wpłynęła na wszystkie dziedziny nauki. Ważnym elementem przeciwstawienia się skutkom pandemii jest określenie wpływu, jaki ma/miała/będzie miała ona na rozwój nauki. W tym celu redakcja *Frontiers* wykonała ankietę z udziałem 25 307 respondentów ze 152 krajów. Zadano 10 najważniejszych pytań związanych z prowadzeniem badań naukowych w 9 miesiącach roku 2020. Większość respondentów podkreśliła negatywny wpływ pandemii na prowadzenie badań (poza badaniami poświęconymi wirusowi), na finansowanie nowych eksperymentów, przekazywanie wiedzy szerokiemu gronu zainteresowanych. Wyrażono nadzieję, że badania nad odkryciem dróg/metod leczenia chorób wirusowych będą postrzegane jako priorytetowe. Niestety, znaczna liczba ankietowanych z wszystkich krajów zgodnie podkreśliła brak możliwości prowadzenia badań w innych dziedzinach, co może prowadzić do zaniedbań w wielu obszarach życia społeczeństwa – medycynie, odżywianiu, transporcie. Podsumowując: wyniki ankiety powinny być analizowane, a na ich podstawie musi być opracowana strategia zrównoważonego rozwoju wszystkich dziedzin naukowych.

11.12 – prof. dr hab. Teresa Fortuna, *Skrobie modyfikowane jako dodatki do żywności*

Komisja Geograficzna PAU

- 9.01** – prof. dr hab. Andrzej Mizgajski, *Świadczenia ekosystemowe jako pole badawcze i aplikacyjne*
- 13.02** – prof. dr hab. Zdzisław Jary, *Less – definicje oraz związków z klimatem późnego plejstocenu w Polsce i zachodniej Ukrainie*
- 12.03** – dr Arkadiusz Kocaj, *Przemiany przemysłu średniej techniki w Polsce na przykładzie produkcji sprzętu AGD*

- 22.10** – dr hab. Dorota Matuszko prof. UJ, *Związek usłonecznienia i temperatury powietrza w aspekcie ocieplenia klimatu*
- 26.11** – dr hab. Elżbieta Biłska-Wodecka prof. UJ, *Postsekularyzm w badaniach geograficznych*
- 17.12** – dr hab. Ewa Smolska prof. UW, *Holoczeńskie procesy fluwialne rzeki nizinnej np. Liwca (zmiany w układzie koryta i osadów) uwarunkowane klimatem i antropopresją*

KOMISJE MIĘDZYWYDZIAŁOWE

Komisja Historii Nauki PAU

- 22.01** – dr hab. Marek Rembierz prof. UŚ, *Idee metanaukowe Jana Łukasiewicza (1878–1956) i ich recepcja*
- 26.02** – dr hab. Maria Stinia prof. UJ, *Katedra historii polskiej UJ w latach 1869–1939 – ludzie, badania, nauczanie*
- 22.04** – dr Alicja Rafalska-Łasocha, *Profesor Tadeusz Estreicher (1871–1952): chemik, kriogenik, historyk nauki, miłośnik sztuki, humanista, tłumacz, patriota (przygotowanie filmu, który był dostępny na stronie internetowej PAU)*

Referat poświęcony był chemikowi Tadeuszowi Estreicherowi, uczniowi prof. Karola Olszewskiego, który zajmował się głównie kriogenicą, ale jego działalność obejmowała również wiele innych dziedzin nauki, kultury i sztuki. Swoją czas poświęcał też na działalność społeczną, szczególnie podczas pobytu i pracy na uniwersytecie w szwajcarskim Fryburgu. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości prof. Tadeusz Estreicher wrócił do kraju i rozpoczął pracę organizacyjną i naukową. Związany był z Wydziałem Filozoficznym (Katedra Chemii), Oddziałem Farmaceutycznym UJ i krakowską Akademią Sztuk Pięknych. W 1939 r. został aresztowany w trakcie Sonderaktion Krakau i przebywał w obozie w Sachsenhausen. Po powrocie do Krakowa brał udział w tajnym nauczaniu, a po zakończeniu wojny powrócił do pracy w I Zakładzie Chemicznym Collegium Chemicum przy ul. Olszewskiego 2. Po jego śmierci w nekrologu, który ukazał się w „Nature”, John Read napisał: „Będąc przede wszystkim chemikiem, Estreicher był wielkim erudytą i miał wiele różnorodnych zainteresowań. Ten wybitny uczony mógłby przyjąć za swoje motto: *Homo sum, humani nihil a me alienum puto*”. Celem referatu było przypomnienie postaci Tadeusza Estreichera i uzupełnienie jego biografii o nowe wątki dotyczące jego zainteresowań sztuką i kontaktów ze środowiskiem artystycznym Krakowa.

- 17.06** – prof. dr Roman Gladyshevskii, *125 years of the Department of Inorganic Chemistry at the University of Lviv*
- 24.06** – Sergei S. Demidov, *Nikolai Nikolaevich Luzin (1883–1950) at the crossroads of the dramatic events of the European history*
- 23.10** – prof. dr hab. Michał Kokowski, *Dwudziestolecie Komisji Historii Nauki PAU / The 20th anniversary of the PAU Commission on the History of Science*
- 28.10** – prof. dr hab. Andrzej Białas, *Strome schody, czyli fizyk w PRL-u*
Omówienie wspomnień prof. Krzysztofa Fiałkowskiego pod tym tytułem, obejmujących lata 1950–2013. Wspomnienia przedstawiają perypetie wybitnego fizyka o międzynarodowej renomie w czasach realnego socjalizmu, w tym zwłaszcza jego podróże poza granice Obozu. Tekst portretuje bogatą panoramę międzynarodowego środowiska naukowego oraz pokazuje bliską współpracę pomiędzy fizykami z całego świata pomimo żelaznej kurtyny, która, co prawda, utrudniała kontakty, ale nie potrafiła ich zablokować.

– prof. dr hab. Michał Kokowski, *Studia Historiae Scientiarum (aktualne kwestie)*

Prezentacja omawia aktualne kwestie związane z rozwijaniem czasopisma *Studia Historiae Scientiarum* (e-ISSN: 2543-702X, p-ISSN: 2451-3202), opisane w artykułach:

Kokowski, Michał 2020a: Evolutionary transformation of the journal. Part 7. *Studia Historiae Scientiarum* 19, ss. 13–21. DOI: 10.4467/2543702XSHS.20.001.12557.

Kokowski, Michał 2020b: Ewolucyjna transformacja czasopisma. Część 7. *Studia Historiae Scientiarum* 19, ss. 23–31. DOI: 10.4467/2543702XSHS.20.002.12558.

Kokowski, Michał 2020c: Sprawa „Wniosku o korektę punktacji czasopisma *Studia Historiae Scientiarum* z 20 punktów na 70 punktów”. *Studia Historiae Scientiarum* 19, ss. 507–541. DOI: 10.4467/2543702XSHS.20.016.12572.

Prezentacja została opublikowana w repozytorium otwartego dostępu Zenodo (CERN). DOI: 10.5281/zenodo.4444939.

25.11 – dr Mikołaj Getka-Kenig, *Polityka Stanisława Kostki Potockiego wobec Akademii Krakowskiej w dobie Księstwa Warszawskiego*

16.12 – mgr Mateusz Hübner, *Rola Polskiej Akademii Umiejętności w budowaniu prestiżu odrodzonej II Rzeczypospolitej*

W referacie ukazano znaczenie Polskiej Akademii Umiejętności w budowaniu prestiżu odrodzonego w 1918 roku państwa polskiego. Referat dotyczył pierwszych lat niepodległości, w których Akademia podjęła się działań mających na celu przysporzenie nauce polskiej międzynarodowej renomy.

Operacjonalizując problem, przedstawiono zakres i charakter współpracy PAU z władzami RP – w szczególności z Ministerstwem Spraw Zagranicznych. Przedstawiono różne formy prac Akademii, z którymi wiązała się budowa pozycji nauki polskiej poza granicami kraju. Ukazane zostało zaangażowanie PAU w pracach międzynarodowych organizacji naukowych – Conseil International de Recherches oraz Union Académique Internationale de Recherches et de Publications. Wpływ polskiej kultury narodowej na prestiż II RP na arenie międzynarodowej dowodził, że działania PAU były skuteczne. Widoczne stało się ugruntowanie pozycji Rzeczypospolitej w kręgach uczonych z innych państw – po latach niedoceniań, marginalizowania, a nawet negowania polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Działania PAU były wspierane przez MSZ, miały korzystne efekty, ale ujawniły się też zagrożenia związane z wejściem polityki na grunt nauki. Referat powstał w oparciu o materiały źródłowe – zarówno archiwalne, jak publikowane – oraz literaturę przedmiotu.

Komisja Spraw Europejskich PAU

24.02 – prof. dr hab. Zdzisław Mach, *Populistyczna rebelia i neotradycjonalizm wobec kryzysów Unii Europejskiej*

Pojęcie populizmu odnosi się do ideologii i ruchów politycznych, których celem jest mobilizacja społeczna oraz walka o władzę polityczną w imię wspólnoty, przeciwko skorumpowanym kosmopolitycznym elitom. W wersji lewicowej populizmu lud to klasa robotnicza, a w wersji prawicowej naród jako wspólnota etniczna. Populistyczni przywódcy głoszą, że oni jedynie rozumieją istotę zniewolenia ludu, co daje im podstawy do zdobycia władzy w jego imieniu. Elity, skorumpowane i wyobcowane z ludu, są też moralnie złe. Walka populistów o władzę jest więc walką ze złem, a nie tylko współzawodnictwem z oponentami w ramach porządku demokratycznego.

Kolejne kryzysy, które dotknęły Europę w ostatnich kilkunastu latach, stworzyły sprzyjający grunt dla ruchów populistycznych. W Polsce, gdzie tożsamość narodowa wiąże się z tradycyjną religijnością i obyczajowością, szczególnie ważny był kryzys migracyjny. Perspektywa napływu przedstawicieli innych kultur, szczególnie islamu, będącego przedmiotem wielu negatywnych stereotypów, wywołała obawy o tożsamość kulturową społeczeństwa. Obawy te były umiejętnie podsycane przez populistyczne partie nacjonalistyczne. Populistyczna wizja narodu jako wspólnoty ludzi myślących jednakowo i polityczne przywództwo w rękach partii o skłonnościach autorytarnych przesądziły nie tylko o zmianach politycznych na polskiej scenie, ale także w polskiej mentalności. Przeciwnikiem populistów stały się liberalne

elity oraz biurokracja europejska przedstawiane jako siły wrogie narodowej tradycji i tożsamości.

We wschodniej części Unii Europejskiej, która nadal przeżywa skutki szybkiej transformacji, kryzysy nasiliły proces utraty tak zwanego ontologicznego poczucia bezpieczeństwa. Poczucie to polega na tym, że świat wokół nas postrzegamy jako znany i zrozumiały, a przez to bezpieczny. Szybka zmiana społecznych, a także politycznych, gospodarczych i kulturowych relacji powoduje utratę tego poczucia i konieczność odbudowania na nowo systemu relacji społecznych oraz zrozumienia świata wokół nas. Wielu ludzi reaguje na to chęcią ucieczki, ukrycia się za bezpieczną barierą tradycji, która daje proste i jednoznaczne odpowiedzi na wszystkie pytania, pozwala w sposób dogmatyczny odróżnić dobro od zła, a także wskazuje wroga, odpowiedzialnego za wszelkie problemy. Tak myślący ludzie łatwo stają się zwolennikami ideologii populistycznej.

1.06 – dr hab. Jacek Kołodziej, *Wartości europejskie po polsku – perspektywa socjolingwistyczna*

Odwytwanie się do wartości europejskich (ich siły normatywnej) jest ważnym kontekstem obecnego etapu integracji UE co najmniej od grudnia 2001 roku, kiedy powołany przez Radę Europejską Konwent rozpoczął prace nad konstytucjonalizacją Europy. Wartości europejskie są pojęciem nieostrym, abstrakcyjnym i wieloznacznym. Aksjologiczne i polityczne spory o wartości mają wiele wspólnego – między innymi to, że wartości, które należą do świata naszych głębokich odczuć i emocji, w życiu publicznym są hierarchizowane i zawłaszczane zgodnie z regułą „co moje, to na pewno uniwersalne”.

Wystąpienie opierało się na trzech przesłankach: rozdźwięku między praktyczną stroną internalizacji „wartości europejskich” przez Polaków a ich znaczeniem normatywnym, wynikającym z preambuł i dokumentów europejskich; nadmiernie optymistycznego odczytywania prostych sondaży sugerujących, że nasze społeczeństwo jest najbardziej proeuropejskie; oraz przesłanki rosnącej dekompozycji systemów wartości w związku z nawarstwiającymi się kryzysami demokracji liberalnej, bezpieczeństwa i pewności integracji Europy, przy akompaniamencie globalnego kryzysu kapitalizmu.

Podstawą wystąpienia były wyniki badań wartości i potrzeb Europejczyków (EVS, WVS, Eurobarometry), wyniki polskich badań zmian postaw Polaków w kontekście integracji europejskiej w latach 1990–2018 oraz wyniki socjolingwistycznych, porównawczych analiz autora (reprezentatywnych dla ogółu dorosłych Polaków badań swobodnych skojarzeń z pojęciem „wartości europejskie”, prowadzonych z pomocą ankietatorów CBOS w 2009, 2014 i 2019 r.). Badania skojarzeń pozwoliły zgromadzić łącznie

15 804 skojarzenia, kategoryzowane na podstawie listy 146 kategorii semantycznych – językowych reprezentacji systemu wartości, opracowanej na podstawie metodologii badania słów i wyrażenń sztandarowych Walerego Pisarka.

Komisja Zagrożeń Cywilizacyjnych PAU

30.01 – dr Franciszek Czech, *Katastrofy naturalne w państwach kruchych. Przypadek Republiki Filipin*

Głównym celem wystąpienia było omówienie kwestii katastrof naturalnych w niewydolnych i źle funkcjonujących państwach, które w naukach o polityce nazywa się państwami kruchymi (*fragile states*), słabymi albo wrażliwymi. Tego rodzaju państwa ze względu na swoje dysfunkcje szczególnie narażone są na „konflikty i wstrząsy wewnętrzne oraz zewnętrzne, a [...] rozwiązania instytucjonalne nie zapobiegają sytuacjom kryzysowym (czy to gospodarczym, politycznym, czy społecznym), wręcz przeciwnie – tworzą je, często również prowadząc do ich utrzymania” (Kłosowicz, Mormul 2013, 25). Zagadnienie wydolności organizacyjnej państwa i jego dysfunkcji jest o tyle istotne, że w regionach narażonych na częste i poważne katastrofy naturalne położonych jest wiele słabych państw, cechujących się nieskuteczną administracją i słabymi strukturami władzy. Celem wystąpienia było przedstawienie charakterystycznych dla państw kruchych problemów, związanych z przygotowaniem na wypadek katastrof naturalnych i z możliwościami niwelowania ich skutków. Podstawą refleksji było studium przypadku Republiki Filipin, charakteryzującej się licznymi cechami państwa kruchego i – według World Risk Index – będącej jednocześnie jednym z pięciu krajów najbardziej narażonych na katastrofy naturalne. W tym leżącym na pacyficznym pierścieniu ognia kraju co roku odnotowuje się tajfuny i trzęsienia ziemi, pochłaniające liczne ofiary i destabilizujące sytuację w kraju. Na początku wystąpienia omówiono najważniejsze przejawy dysfunkcyjności państw kruchych. Następnie przedstawiono rozróżnienie kwestii zagrożeń naturalnych oraz ryzyka w oparciu o przywołany już powyżej World Risk Index. Dalsza część prezentacji poświęcona została Republice Filipin. Omówiono najważniejsze przejawy kruchości tego kraju oraz scharakteryzowano zagrożenia naturalne typowe dla Archipelagu Filipińskiego. Szczególną uwagę poświęcono społecznym i gospodarczym kosztom katastrof naturalnych. W dalszej części wskazane zostały dysfunkcje aparatu państwowego Filipin, dotyczące działań związanych z gotowością na wypadek katastrof naturalnych i z możliwościami niwelowania ich skutków. W ramach konkluzji poruszono problem ogólności wniosków dotyczących Republiki Filipin. W tym kontekście przedstawiono argumenty

przemawiające za tym, że kraj ten wcale nie znajduje się w wyjątkowej sytuacji, bowiem podobne problemy, związane z zarządzaniem kryzysami, można spotkać w innych kruchych państwach.

Komisja Filozofii Nauk PAU

2019³

18.03 – dr hab. Piotr Błaszczyk prof. UP, *Nowa teoria nieskończoności*

Cantor established two kinds of infinity: cardinal and ordinal numbers, each with its own arithmetic and its own relation greater than. Currently ordinal numbers are special sets, cardinal numbers are specific ordinal numbers, while the set of natural numbers \mathbb{N} makes the yardstick of infinity – be it the cardinal number \aleph_0 or the ordinal ω . Cantor's theory of infinite numbers, thus, defines finite number as a positive integer, and it seeks to extend the system $(\mathbb{N}, +, \cdot, 0, 1, <)$. However, while Cantor infinities try to extend the system of finite numbers, they hardly mimic its arithmetic. In our theory, finite number is a real number. By extending the system $(\mathbb{R}, +, \cdot, 0, 1, <)$ we obtain a non-Archimedean field that necessarily includes infinitesimals. Accordingly, we define infinite numbers as inverses of infinitesimals. The 'biggest' non-Archimedean field is the field of surreal numbers. We show that it includes Cantor's ordinal numbers (with natural sums and products). In this way, Cantor's infinite numbers and infinitesimals are elements of a commutative ordered field. Thus, in addition to the number ω , that system also includes numbers like $-\omega$, $\omega/2$, ω^{-1} , as well as $\sqrt{\omega}$. Similarly, within that system each Cantor's ordinal number is subject to ordered field operations.

We show that our understanding of finiteness originates in Euclid's notion of μέγεθος, then, via Descartes' field of line segments, it evolved into a non-Archimedean field explored by Euler.

2020

20.01 – prof. dr hab. Paweł Horodecki, *Problem losowości w mechanice kwantowej*

23.06 – o. dr Łukasz Mściślawski OP, *Nieco mniej znany Białobrzegi oraz inni filozofujący przyrodnicy polskiego środowiska kijowskiego*

³ Streszczenie dostarczone do redakcji w 2019 r. z opóźnieniem, dlatego nie zostało zamieszczone w „Roczniku PAU”, Rok 2019, Kraków 2020.

- 12.10** – prof. dr hab. Piotr Stępień, *Czy DNA ma duszę czyli o uczłowiczeniu makaków w 2019*
- 16.11** – ks. dr hab. Wojciech P. Grygiel prof. UPJPII, *ZJAWISKA CUDOWNE w perspektywie religioznawstwa kognitywnego*
- 14.12** – dr hab. Jacek Rodzeń prof. UJK, *Inżynierowie i filozofowie w XVI i XVII wieku. Kilka uwag o relacjach matematyki, techniki i filozofii przyrody u źródeł nauki nowożytnej*

Referat zasygnalizował niewydolność eksplanacyjną dwóch opozycyjnych do siebie narracji historycznych, nawiązujących do propozycji A. Koyrégo i E. Zilsela z pierwszej połowy XX wieku, dotyczących przyczyn zdynamizowanego rozwoju nowożytnego korpusu wiedzy matematyczno-empirycznej (tzw. rewolucja naukowa XVII wieku). Zaproponowano rozważenie możliwości uznania zmatematyzowanej wiedzy inżynierskiej okresu renesansu europejskiego (XV–XVI wiek) jako istotnego źródła bodźców (poznawczych i społecznych) dla rozwoju metody matematyczno-empirycznej w XVII wieku. Jak się wydaje, proponowana forma narracyjna, dotycząca przyczyn rewolucji naukowej, łączy zalety ujęcia Koyrégo (matematyzacja) i Zilsela (eksperymentalizacja), unikając jednocześnie ich słabości i uproszczeń. Tezę referatu poparto zwięźle wybranymi przykładami procesu matematyzacji wiedzy i umiejętności inżynierskich, głównie w XVI wieku („odkrycie” Archimedesusa i Herona z Aleksandrii przez humanistów renesansowych, wzrost roli matematyki w trendach edukacyjnych okresu renesansu, ekspansja grupy społecznej tzw. matematyków praktyków, rozwój przyrządów obserwacyjno-pomiarowych). Jak dotąd teza opracowana jest jedynie w formie szkicowej i wymaga dalszych, szczegółowych i uściślających badań historycznych.

Komisja PAU do Oceny Podręczników Szkolnych

Komisja odbyła 3 posiedzenia w dniach: 28.01, 25.02, 27.10, podczas których przedstawiono 2 oceny i 5 recenzji podręczników⁴.

Komisja PAU do Badań Diaspory Polskiej

27.02 – zapoznanie się z nową ekspozycją Muzeum XX Czatortyckich

⁴ Materiały z posiedzeń zostaną opublikowane w czasopiśmie „Opinie Edukacyjne PAU”.

Komisja Antropologiczna PAU

8.05 – dr hab. Marcin Brocki prof. UJ, *Współczesna debata etnologiczna wokół opozycji (?) kultura – natura*

Debata na temat relacji natury i kultury ma bardzo długą historię. W etnologii obecna jest w ramach kilku obszarów tematycznych: antropologii ciała, komunikacji niewerbalnej, doświadczania i wyrazu emocji, początków kultury oraz przede wszystkim problematyki pokrewieństwa. Naturze przypisuje się ciągłość, całościowość, spontaniczność, uniwersalność, ale także chaotyczność i obcość, kulturze z kolei – nieciągłość, normatywność, a także swojskość, ucywilizowanie. Opozycja ta nie jest zatem neutralna, lecz wiąże się z tym, co etyczne i polityczne, a ten fakt wpływa na kierunek i rozwój badań naukowych w szczególności w tych obszarach, które sytuują się na granicy obu członów opozycji. W referacie przedstawiam takie własne obszary etnologicznej debaty, wychodząc od prac ukazujących systemy klasyfikacyjne, w których opozycja taka nie istnieje, prac, które wykazują, iż dychotomia natura – kultura jest swoistym kulturowym produktem Zachodu (m.in. Descola, Ingold), podobnie jak „wiarą”, iż systemy pokrewieństwa mają biologiczny fundament (Schneider). Innym obszarem współczesnej debaty nad tytułową opozycją jest kwestia kulturogenezy, którą omawiam wychodząc od prac Chrisa Knights na temat rewolucji symbolicznej i seksualnego strajku kobiet. Na koniec staram się rozważyć powody, dla których w etnologii wciąż obecna jest ta opozycja. Twierdzę, że jej obecność jest podyktowana tym, iż stała się elementem „gramatyki” metafizyka opisu przedmiotu badań etnologii, że jest wydajnym, choć dalece niedoskonałym i absolutnie niestwierdzającym ontologicznej różnicy sposobem tłumaczenia różnic między systemami społecznymi i systemami ideacyjnymi występującymi na świecie.

23.11 – prof. dr hab. Krzysztof Łastowski, *Idee ewolucji w biologii i humanistyce*

Wykład traktuje głównie o naukowych ujęciach ewolucji natury ludzkiej ze szczególnym uwzględnieniem tego, jak antropologia fizyczna oraz dyscypliny jej pokrewne wspomagają badania ludzkich zachowań. Choć zasadniczo problematyka ta należy do antropologii filozoficznej, co poświadczają ujęcia religijne oraz wybrane koncepcje filozoficzne, to już w początkach XX wieku zagadnienie natury ludzkiej staje się również przedmiotem refleksji naukowej. Najpierw behawioryzm (Skinner), potem etologia (Lorenz), a następnie antropologia fizyczna (w tym T. Bielickiego koncepcja „sprzężeń zwrotnych”) wykazują wyraźnie ewolucyjny charakter zmian natury ludzkiej. Współczesne ujęcia tego zagadnienia w nowatorski sposób

rozwijają tę tematykę. Pokazują one, jaki wpływ na ewolucyjne kształtowanie się natury ludzkiej mają: dieta i jej zmiany, epidemie, migracje, zmiany klimatyczne, regulacja stałości cieplności, różne formy przejawiania się inteligencji (np.: hipoteza „kosztownej tkanki”, hipoteza „makiawelicznej inteligencji”, uczenie i kształcenie się), formy współdziałania grup społecznych oraz specyficznie ludzkie dyspozycje poznawcze. Badania te prowadzi się na gruncie nowo powstałych dyscyplin naukowych, m.in. takich jak: etologia człowieka, psychologia ewolucyjna, socjobiologia czy kognitywistyka.

Komisja Ergonomii PAU

30.01 – dr hab. inż. arch. Grzegorz Szewczyk prof. UR, *Statyka drzewa, szacunek czy pomiar?*

Określenie stanu drzewa jest punktem wyjścia w projektowaniu rodzaju i zakresu prac pielęgnacyjnych. Jednym z pierwszych celów tego działania jest ocena i opracowanie map ryzyka z zasadniczym kryterium – statyką drzew tworzących zadrzewienia miejskie. Analizy statyki drzewa powinny być poprzedzone badaniami jego stanu zdrowotnego jako kluczowego parametru wpływającego na poziom zagrożeń.

Przez stan zdrowotny drzewa rozumie się rodzaj i rozległość ubytków powierzchniowych i wgłębnych drewna pnia czy konarów. Pierwszy etap oceny stanu zdrowotnego drzew prowadzi się z wykorzystaniem metod szacunkowych, opierających się na analizach widocznych anomalii we wzroście drzew i ich odniesienia do zestawów skodyfikowanych grafów. W razie ustalenia nieprawidłowości dokładne badania są prowadzone z wykorzystaniem zaawansowanych technik pomiarowych, opierających się na określeniu zmian gęstości drewna pnia (rezystograf) lub pomiarze prędkości rozchodzenia się dźwięku w pniu drzewa (arbotom).

Metody oceny statyki drzewa, bazujące na określeniu procentu przekroju drzewa podlegającego rozkładowi lub analizujące cechy budowy morfologicznej, są metodami szacunkowymi. Metoda SIA polega na wizualnej ocenie danego drzewa, ale bazuje na danych eksperymentalnych obejmujących testy ciągnięcia, jest zatem rozwiązaniem mieszanym, szacunkowo-pomiarowym. Prawie pełna indywidualizacja wyników ocen statyki drzew uzyskiwana jest w metodach pomiarowych. Metody AfB, SIM zakładają pomiar nachylenia drzewa wywołanego działaniem mierzalnej siły zewnętrznej i pozwalają na określenie charakterystycznego dla danego drzewa poziomu stabilności.

Komisja PAU Zarządzania Kulturą i Mediami

8.01 – dr Agnieszka Konior, *Zarządzanie dziedzictwem kulturowym w kontekście procesu rewitalizacji obszarów poprzemysłowych*

Wykład stanowił prezentację badań dotyczących procesu rewitalizacji obszarów przemysłowych. W pierwszej części referatu autorka omówiła rolę, jaką odgrywa dziedzictwo kulturowe w analizowanych dokumentach dotyczących rewitalizacji, następnie skupiła się na interesariuszach procesu rewitalizacji i zarządzania dziedzictwem. Autorka omówiła także wybrane przykłady zagospodarowania zasobów dziedzictwa kulturowego w procesie rewitalizacji, koncentrując się na aspektach przestrzennych, społecznych i ekonomicznych. Na zakończenie wskazała na korzyści z wykorzystania dziedzictwa w procesie rewitalizacji.

5.02 – dr Weronika Pokojska, *Zarządzanie dziedzictwem koncernów motoryzacyjnych na przykładzie BMW, Mercedes-Benz i Volkswagen*

W wystąpieniu, na podstawie przeprowadzonych badań, została przedstawiona analiza procesu zarządzania dziedzictwem w wybranych przedsiębiorstwach motoryzacyjnych oraz rola dziedzictwa jako unikatowego zasobu wykorzystywanego do budowania wizerunku marki. Dr Pokojska przedstawiła założenia teoretyczne, aby przejść do omówienia tytułowych autobiografii wybranych koncernów – subiektywnych narracji, tworzonych na podstawie dziedzictwa i komunikowanych za pomocą określonych narzędzi. W swoim referacie opowiedziała o różnych sposobach prezentowania dziedzictwa przez przedsiębiorstwa, szczególną uwagę poświęcając muzeom firmowym, które są nie tylko platformami marketingowymi, ale ważnymi instytucjami kultury, kluczowymi dla lokalnej społeczności.